

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Katedra pomocných věd historických a archivního studia

studijní program: Historické vědy; studijní obor: Pomocné vědy historické

Autoreferát (teze) dizertační práce

Mgr. Jitka Močíčková

Dějepisné atlasy 1848–1989 a středoevropský prostor

Historical Atlases 1848–1989 and Central European Area

Praha 2022

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Eva Semotanová, DrSc.

Dějepisné atlasy jako téma

Dizertační práce se zabývá dějepisnými atlasy jako specifickým druhem kartografických dokumentů, jejichž charakter se postupně formoval na pozadí několika tradičních žánrů (geografické atlasy, historické příručky a kompendia atd.); od svých počátků stály na pomezí humanitních a přírodovědných oborů. V celosvětovém měřítku zůstávaly tyto atlasy dlouhodobě stranou výraznějšího badatelského zájmu, teprve v posledních desetiletích začíná ze strany odborné veřejnosti pozornost věnovaná této problematice narůstat. Specifikum dějepisných atlasů tkví v jejich interdisciplinaritě, která je z podstaty věci staví na okraj hned několika vědních disciplín (historiografie, geografie, kartografie, didaktika dějepisu).

Formální i obsahovou stránku dějepisných atlasů ovlivňovala kromě soudobého stavu historického poznání a úrovně kartografických dovedností i vzdělávací politika jednotlivých států, neboť značná část produkce dějepisných atlasů byla určena pro potřeby školní výuky. Do zdánlivě nezaujatého žánru mapujícího minulost se však výrazně otiskovala současnost, především aktuální politická a společenská situace (např. vzestup moderního nacionalismu nebo totalitní a autoritativní režimy 20. století) a měl tudíž nepopíratelný persvazivní potenciál. Primární role atlasů, tj. transfer aktuálního stavu vědění (dobový historický diskurs a kartografické dovednosti), se v nich často a zcela vědomě prolínala s rolí sekundární, ideologickou, ovlivněnou aktuální politickou a společenskou poptávkou, mocenskými ambicemi a zájmy jednotlivých států, případně dalších aktérů. Stávají se tak cenným a dosud nezřídka opomíjeným pramenem nejen pro dějiny kartografie, historiografie a didaktiky, ale v širším pojetí rovněž pro sociální dějiny a dějiny mentalit.

Cíle, použité metody a struktura práce

Přestože v prostoru střední Evropy byly (a dodnes jsou) dějepisné atlasy oblíbeným, zejména ve vzdělávací sféře hojně využívaným médiem, ucelenější pohled, který by dostatečně zhodnotil historický vývoj a význam produkce tohoto žánru ve střední Evropě, doposud chybí. Jedním z důvodů malého zájmu o středoevropský kontext této problematiky je bezesporu prozatím jen nedostatečně zmapovaná situace na území dnešního Česka a Slovenska.

Primárním cílem dizertační práce je proto zpracování a interpretace historického vývoje českých a československých dějepisných atlasů. Jako časový rámec bylo zvoleno období od počátku produkce tohoto žánru (polovina 19. století) do roku 1989. Pro co možná

nejkomplexnější postižení studovaného fenoménu byla do výzkumu zahrnuta všechna následující tištěná díla: 1) jazykově české (po roce 1918 i slovenské) atlasy; 2) atlasy vydané v českých zemích (po roce 1918 na území Československa); 3) atlasy vydané českým nebo československým autorem, a to kdekoliv a v jakémkoliv jazyce.¹ Kritéria výběru splnily zhruba tři desítky atlasových děl, mezi nimiž jsou obsaženy práce různého typu, rozsahu, chronologického záběru i tematického obsahu.

Sekundárním cílem dizertační práce je prostřednictvím získaných dat alespoň rámcově nahlédnout sledovanou problematiku z širší, středoevropské perspektivy; sledovat vzájemnou inspiraci i regionální odlišnosti jednotlivých národních kartografií a vliv soudobé politické a společenské situace na jejich tvorbu. V rámci tohoto výzkumu jsou do střední Evropy kromě Česka a Slovenska zahrnuty následující státy (v jejich současném územním rozsahu): Maďarsko, Německo, Polsko a Rakousko. V případě německé, polské i rakouské historické atlasové kartografie je možno čerpat z již existujících studií nebo alespoň soupisových děl, doplněných o výsledky vlastního základního výzkumu. Obtížnější je situace v Maďarsku, kde se nepodařilo, zejména pro novější období, najít žádnou relevantní studii, proto je zdejší atlasová produkce zohledněna pouze okrajově.

Při zpracování předkládané dizertační práce byly v plné šíři využity především tradiční metody historické práce. V počáteční fázi výzkumu byla provedena heuristika, spočívající v důkladné rešerši dochovaných dějepisných atlasů i relevantní odborné literatury. Na základě získaných poznatků byly vysloveny základní teze práce. Pro postižení tak rozsáhlého tématu, jakým je problematika dějepisných atlasů ve středoevropském prostoru bezesporu je, byla zvolena nejdříve metoda sondy, resp. reprezentativního výběru, využívajícího určitý reprezentativní vzorek dat pro zpracování a následnou generalizaci (české a československé dějepisné atlasy). Na tuto fázi výzkumu následně, s využitím existující odborné literatury o dějepisné atlasové produkci dalších středoevropských národů, navázala další fáze, která prostřednictvím komparativní metody, aplikované horizontálně i vertikálně, umožnila porovnat etapy historické kartografie ve středoevropském prostoru i jednotlivá významná atlasová díla a stanovit jejich společné rysy i regionální specifika. Studium do značné míry specifického pramene, jakým jsou dějepisné atlasy, vyžaduje rovněž aplikaci interdisciplinární metodiky, zohledňující

¹ Na Slovensku před rokem 1918 žádný jazykově slovenský dějepisný atlas nevyšel a maďarskojazyčné atlasy vydané v tomto období na území Slovenska jsou sledovány v rámci maďarských atlasů. Stejně tak nebylo nalezeno atlasové dílo slovenského autora, který by byl vydán mimo území Československa. Atlasová produkce vzniklá v období Slovenského štátu je v práci reflektována.

vědecké postupy využívané souvisejícími disciplínami. Jedná se především o metody dějin kartografie, do nichž je možno zařadit i dějiny historické kartografie.

České a československé atlasy jako primární prameny výzkumu byly podrobeny kritické analýze, jak z historického, tak geografického pohledu. Pozornost je věnována formální a obsahové stránce atlasových děl a jejím proměnám. Sledovány jsou vývojové tendence ve volbě mapovaných témat, způsob a proměny kartografického znázornění historické látky, ale rovněž jejich případný ideologický podtext a používané způsoby manipulace. Kromě atlasů samotných je pozornost věnována vývoji didaktiky dějepisu a výukovým pomůckám, dále osobnostem autorů a jejich motivaci k vytvoření atlasových děl a v neposlední řadě rovněž dobové reflexi těchto děl. Pro získání relevantních informací je využita pestrá škála sekundárních pramenů. Popsaný přístup, umožňující nahlédnout sledovanou problematiku v širším kontextu, byl inspirován především německým prostředím; podobné metody výzkumu (s větším důrazem na vývoj vzdělávacího systému a didaktiky dějepisu, naopak s výrazně menší reflexí dobových ohlasů na příslušná atlasová díla) aplikovali v rámci výzkumu školních dějepisných atlasů např. Sylvia Schraut nebo Patrik Lehn.

Jádro dizertační práce tvoří tři hlavní kapitoly věnované vývoji české a československé historické atlasové produkce ve střeoevropském kontextu v období 1848–1989. Jejich chronologické členění bylo zvoleno tak, aby reflektovalo zásadní mezníky ve vývoji českého státu (1848–1918; 1918–1945/8; 1948–1989), zároveň však bylo rámcově platné i pro ostatní státy střední Evropy. Díky úzkému prolnutí atlasové produkce s politickým vývojem ve zkoumaném prostoru totiž tyto přelomové okamžiky politických dějin současně ohraničují jednotlivé vývojové fáze české a československé i střeoevropské historické atlasové kartografie. Každou z kapitol uvozuje oddíl věnovaný produkci dějepisných atlasů v jednotlivých zemích střední Evropy, přičemž jsou nastíněny jak vzájemné přesahy a inspirační vazby, tak případná regionální specifika. Na něj navazuje druhá část, zaměřená na historickou atlasovou kartografii v českých zemích do roku 1918 a následně v Československu do roku 1989. V jejím úvodu je pozornost věnována soudobé vzdělávací politice státu, jejímu legislativnímu a normativnímu rámci a výukovým pomůckám, neboť toto prostředí mělo na produkci školních dějepisných atlasů zcela zásadní vliv. Následují chronologicky řazené oddíly věnované jednotlivým českým a československým atlasovým dílům nebo skupinám tematicky příbuzných atlasů. Pro každé období je na závěr kapitoly uvedeno stručné shrnutí. Nedílnou součástí práce tvoří přehledové tabulky vydaných atlasových děl, doprovodné grafy, umožňující

vizualizovat některé pozoruhodné vývojové trendy v historické atlasové kartografii, a v neposlední řadě samozřejmě reprodukce některých map z vybraných atlasových děl.

Prameny a literatura

Studium výrazně interdisciplinárního tématu, kterým dějepisné atlasy bezesporu jsou, vyžaduje heuristiku, analýzu, syntézu a interpretaci značného množství různých typů historických pramenů. Nejdůležitějším pramenem pro studium sledované problematiky jsou bezesporu samotné dějepisné atlasy, jejichž podrobná analýza a zhodnocení tvoří jádro této práce. Na počátku výzkumu byla zpracována rozsáhlá rešerše v tuzemských i zahraničních paměťových institucích, jejímž cílem bylo nalézt pokud možno všechny provenienčně české a československé dějepisné atlasy vydané ve sledovaném období a reprezentativní vzorek atlasů zahraničních (zejména střeoevropské provenience). Na základě provedené rešerše bylo zjištěno, že největší množství relevantního materiálu na území České republiky nabízejí zejména dvě velké specializované mapové sbírky – Mapová sbírka Historického ústavu Akademie věd České republiky a Mapová sbírka Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy. Hojně využity byly rovněž fondy centrálních i specializovaných tuzemských knihoven (zejména Národní knihovny České republiky a Národního pedagogického muzea a knihovny Jana Ámose Komenského v Praze); případně fondy ostatních zemských, krajských nebo regionálních knihoven. Díky technologickému pokroku a masové digitalizaci v uplynulých letech jsou mnohé tuzemské i zahraniční dějepisné atlasy přístupné rovněž v digitální podobě. K prezenčnímu studiu zahraničních atlasů byl využit zejména rozsáhlý fond Justus Perthes Sammlung (Gotha, Německo). Přestože jsou studovaná atlasová díla většinou relativně dobře dostupná a plošně zastoupená ve fondech paměťových institucí, některé práce se podařilo nalézt pouze v jediném nebo několika málo exemplářích. K této kategorii je možné přičlenit i několik dalších děl s významným podílem dějepisných map, u kterých je možno nalézt přímou nebo velice pravděpodobnou souvislost se zkoumanými atlasy.

Kromě dějepisných atlasů bylo v rámci výzkumu využito i množství dalších tištěných pramenů. Mezi nejdůležitější patří teoreticko-metodologické texty, které se ve sledovaném období zabývaly tvorbou dějepisných map a atlasů, včetně dílčích problémů při jejich zpracování a jejich využití ve výuce a dále vybrané didaktické práce a širěji koncipované texty k tvorbě pomůcek k výuce dějepisu. Neméně významným zdrojem informací jsou dobové

recenze a rovněž podrobné zprávy o zpracování atlasů, které především v druhé polovině 20. století běžně publikovali členové autorských týmů. Oba typy textů obsahují důležité informace o recepci atlasových děl odbornou veřejností, soudobých odborných diskuzích a polemikách a zejména ve druhém případě také o genezi a úskalích zpracování atlasů. Objevovaly se zejména v odborných periodikách, zejména ve starším období, ale rovněž v novinách a časopisech. Dalším typem tištěných pramenů, ke kterým bylo v rámci výzkumu přihlédnuto, jsou dokumenty související obecně s vývojem vzdělávacího systému v českých zemích, především pak s didaktikou dějepisu (legislativní a normativní dokumenty, oficiální školské příručky). Neméně důležité jsou rovněž učebnice dějepisu, k nimž právě školní dějepisné atlasy tvořily výukový doplněk. Pozornost byla věnována i některým základním historickým příručkám, odrážejícím soudobý stav historického poznání. V neposlední řadě je třeba zmínit vydané paměti jednotlivých tvůrců atlasů, případně jejich dobové biografické medailonky, které se objevovaly jak v odborném, tak běžném tisku (noviny, časopisy).

V rámci výzkumu byly využity rovněž vybrané netištěné archivní materiály, které umožnily vysvětlit některé problematické aspekty tvorby konkrétních atlasů. Doplnily tak chybějící informace, které nebylo možné získat z pramenů tištěných. Nejcennější údaje poskytly především dva fondy vědeckých institucí (Česká akademie věd a umění, Ústav dějin KSČ), díky nimž se podařilo odhalit pozoruhodné, avšak nerealizované atlasové počiny. Výpovědní hodnota těchto pramenů je bohužel kolísavá, neboť např. ke spisům z Ústavu dějin KSČ se nedochovaly avizované přílohy.

Význam dějepisných atlasů si začali někteří odborníci uvědomovat zejména od druhé poloviny 20. století: v Německu od sedmdesátých let Armin Wolf, v devadesátých letech se zvedl zájem o dějepisné atlasy v angloamerickém prostředí díky četným článkům a monografiím britského historika Jeremyho Blacka (zejména jeho kniha *Maps and History: Constructing Images of the Past*, 1997). Blackovy a Wolfovy práce položily základy ke studiu dějepisných atlasů, na které navázaly další publikace. Monumentálním soupisovým dílem rakouské historické atlasové kartografie, obsahující i množství českých atlasů (do roku 1918), jsou třísvazkové *Atlantes Austriaci* (1995, autoři Johannes Dörflinger, Ingrid Kretschmer a Helga Hühnel). Polským dějepisným atlasům se dlouhodobě věnuje Beata Konopská (zejména její monografie *Polskie atlasy historyczne: koncepcje i realizacje*, 1994). V Německu vznikly počátkem 21. století dvě stěžejní syntézy z oblasti historické kartografie: Patrick Lehn shrnul vývoj školních dějepisných atlasů v Německu (*Deutschlandbilder: historische Schulatlantzen zwischen 1871 und 1990: ein Handbuch*, 2008); monografie Sylvie Schraut poskytuje na

důkladném studiu relevantních pramenů založenou komparaci dějepisných atlasů vydaných během jednoho století v Německu, Rakousku, Velké Británii a Spojených státech amerických (*Kartierte Nationalgeschichte: Geschichtsatlanten im internationalen Vergleich 1860–1960*, 2011). Využity byly i další dílčí studie, monografie a encyklopedická díla zabývající se problematikou historické atlasové kartografie a manipulací a ideologického zneužití map.

V českém prostředí věnoval podrobnější pozornost dějepisným atlasům v zásadě pouze Ludvík Mucha, a to především ve své několikastránkové syntetizující studii z roku 1960. Zaměřil se však pouze na jazykově české atlasy. České a československé historické atlasy jsou (výběrově) podchyceny rovněž ve dvou základních soupisových pracích – Roubíkově *Soupisu map českých zemí* (1951) a *Výběrovém katalogu atlasů* Evy Semotanové (1989). V nejnovější době věnoval Miroslav Němec v rámci svého výzkumu pozornost meziválečným dějepisným atlasům, ve kterých prostřednictvím jejich analýzy a vzájemné komparace sledoval, jakou roli hrály při formování identity jednotlivých národností v Československu (monografie *Ve státním zájmu?*, 2020). Dále byly v rámci dizertační práce využity novější biografické studie o autorech a edice jejich deníků a korespondence, rovněž některé práce z oblasti dějin didaktiky dějepisu.

Dějepisné atlasy v prostoru střední Evropy (1848–1989)

Rozkvět **středoevropské historické atlasové kartografie**, který navazoval na starší, zejména německou produkci, nastal postupně od poloviny, zejména ale od poslední čtvrtiny 19. století. Odehrával na pozadí technologického pokroku v oblasti tisku i tvorby map, rozvoje geografie i historiografie, modernizace školství a učebních pomůcek a zároveň narůstající emancipace jednotlivých středoevropských národů. Přesto zejména oficiální školní atlasy vzniklé do roku 1918 vychovávaly v první řadě k loajalitě k vládnoucí dynastii – zprostředkovávaly německo-rakouskou perspektivu dějinného vývoje a historii ostatních středoevropských etnik ponechávaly zpravidla jen minimální prostor.

Zásadní změna geopolitické situace ve střední Evropě **po první světové válce** se v dějepisných atlasech neprojevila tak dramaticky, jak by se dalo očekávat. Zatímco v obnoveném Polsku se jednalo o poměrně ostrý střih a impuls k vytváření nových moderních atlasových děl, situace v Rakousku, Německu, ale překvapivě i v Československu se vyznačovala kontinuitou se starší atlasovou produkcí, která byla jen částečně a v mnoha případech pouze povrchně adaptována na nové politické a společenské podmínky. V Německu došlo již ve dvacátých letech k zásadnímu zpolitizování, ale i modernizaci atlasů pod vlivem

geopolitické kartografie; následně ve třicátých letech zcela „zhnědly“. Rakouské atlasy v průběhu dvacátých let hledaly svou demokratičtější tvář, nicméně i ony se ve třicátých letech v důsledku proměny politického ovzduší nacionálně radikalizovaly. Je proto nanejvýš pozoruhodné, že po celé meziválečné období se československým dějepisným atlasům v podstatě nepodařilo zcela vymanit z rakouského vlivu, neboť většina prací, včetně těch nových, byla odvozeninami rakouských děl a i přes úpravy a četné doplňky byl předkládaný obraz dějin stále hodně rakouský (rakousko-německý) a až překvapivě málo československý.

Naopak zcela zásadním mezníkem byl **konec druhé světové války** a následná polarizace světa na Východ a Západ. Neméně důležitý však byl i rozvoj technologií a metod tematické kartografie a celosvětově vzrůstající zájem historické obce o hospodářské, sociální a kulturní dějiny. Atlasová díla vzniklá po roce 1945 jsou nesouměřitelná se svými předchůdci – rozsahem, dynamikou, množstvím nově zpracovaných témat i znázorněných informací. V **zemích socialistického bloku** vyvstala potřeba nových moderních socialistických atlasů, reflektujících zásadní diskurzivní posun (nejen) v historiografii a předkládaném narativu národních i světových dějin. K sovětským pracem postupně od padesátých a zejména od šedesátých let přibyly nové národní atlasy dalších států socialistického bloku, významnou měrou přispívající k rozvoji evropské historické kartografie. Podávaly obecně velmi unifikovaný obraz národních i světových dějin v souladu se státem proklamovanou ideologií a vyznačovaly se naprostou loajalitou k Sovětskému svazu, čímž vedle národní identity soustavně posilovaly i identitu transnacionální (socialistickou/komunistickou). S jinými výzvami se po druhé světové válce musely vypořádat dějepisné atlasy ve zbytku střední Evropy. **Západoněmecká produkce** částečně navázala na starší atlasová díla, která však bylo nutno denacifikovat. Vypořádání se s nedávnou minulostí a poválečným rozdělením Německa však bylo náročné i pro nově vznikající atlasová díla. Kdesi na pomezí mezi východní a západní historickou atlasovou kartografií pak stálo neutrální Rakousko, rovněž dlouze hledající samostatnou demokratickou koncepci vlastních dějin, přičemž i zde se podařilo částečně udržet kontinuitu s předchozí produkcí. Středoevropské dějepisné atlasy se v tomto období především prostřednictvím map k nejnovějším dějinám (tj. po roce 1945) stávaly aktuálním „bojištěm“, místem konfrontace západního a východního světového názoru, přičemž obě strany se snažily dokázat, že jejich cesta je ta správná. Zásadní rozdíl mezi „západní“ a „východní“ atlasovou produkcí ve střední Evropě je možné mimo mnohé jiné spatřovat rovněž v pestrosti a tematické variabilitě atlasových děl (církvní a regionální atlasy, atlasy měst atd.), ve které vynikaly atlasy

západoněmecké a rakouské, ze socialistického tábora byly tematicky nejpestřejší atlasy polské, kde se podařilo prosadit např. práce k církevním dějinám.

České a československé dějepisné atlasy během sledovaného období opsaly složitou a křivolakou trajektorii zahrnující pestrou škálu postojů a předkládaných narativů dějin: od loajality k monarchii přes opatrné a následně sebevědomější prosazování národních zájmů až po propagaci hlavních ideologických proudů 20. století. Ve více než stoletém období zde vyšly tři desítky atlasových děl, mnohá v opakovaných vydáních, některá vícedílná. Do roku 1945 byla nemalá část z nich více či méně upravenými deriváty zahraničních, zpravidla rakouských prací, po roce 1948 byly naopak atlasy vytvářeny pod silným vlivem socialistické (zejména sovětské) kartografické produkce. Přesto zde vzniklo množství pozoruhodných, inovativních a sebevědomých děl, která významně přispěla k rozvoji domácí i evropské historické kartografie.

Nejstarší české atlasy (prvním z nich byl *Atlas starého světa* Václava Merklase, 1853) byly pouhými kompilacemi zahraničních děl, ale relativně záhy začaly vznikat i nové původní práce (jako první dějepisné atlasy Jana Lepaře na přelomu šedesátých a sedmdesátých let 19. století). Až do poloviny 20. století se jednalo převážně o díla jednotlivců (případně autorských dvojic), přičemž mezi autory převažovali středoškolští profesori (např. Jan Lepař, Otakar Dorazil, Jaroslav Lameš). Druhou nejvýraznější skupinu autorů tvořili profesionální historici (např. Josef Kalousek, Hermenegild Jireček). Právě profesní orientace autorů se, vedle jejich názorové individuality, výrazně odrazila do cílů, které jimi vytvářená atlasová díla sledovala. Zatímco pedagogové toužili po přehledných a srozumitelných pomůckách pro své žáky (nezřídka navázaných na některou z dějepisných učebnic), historici, opírající se o detailní studium pramenů a literatury, inklinovali ke komplexním a značně podrobným mapovým dílům s více či méně obsáhlým textovým doprovodem, určeným především odborné veřejnosti. Je v mnoha ohledech příznačné, že se tyto dvě sféry po dlouhou dobu navzájem příliš neprolínaly a systematictěji začaly spolupracovat až od padesátých let 20. století. V tomto období rovněž dochází k zásadnímu posunu od individuálních ke kolektivním dílům, na kterých spolupracovaly více či méně rozsáhlé týmy o desítkách, výjimečně i stovkách členů, složené z profesionálních historiků, geografů a kartografů, případně i didaktiků dějepisu. S výjimkou archeologického atlasu z konce sedmdesátých let 20. století však nebyla při přípravě žádného dalšího atlasového díla navázána mezinárodní spolupráce, a to ani po roce 1948 v rámci zemí Východního bloku.

Z hlediska **typologie atlasů** platí pro české a československé atlasy výše uvedené, tj. že valná většina vznikala pro potřeby školní výuky. Vycházely zde však i práce vědecké,

populárně-naučné a v menší míře úžeji specializované, tematické atlasy. Byly to právě české země, které pomohly oživit standardní „sortiment“ atlasové produkce v rakousko-uherské monarchii o dva biblické atlasy, typické spíše pro protestantské prostředí. Podobně inovativní byl československý archeologický atlas, který vyšel na konci sedmdesátých let 20. století ve spolupráci s polskými odborníky. Z hlediska akademické historické kartografie se jeví jako nanejvýš pozoruhodné, že na rozdíl od většiny ostatních středoevropských států se v českém (a následně československém) prostředí dlouhodobě nedařilo prosadit myšlenku zpracování vědeckého historického atlasu. Přes pokusy Hermenegilda Jirečka na konci 19. století i Josefa Vítězslava Šimáka v meziválečném období, se podařilo tento počín realizovat až v polovině šedesátých let 20. století (*Atlas československých dějin*, 1965).

Z **jazykového hlediska** tvořily množinu českých a československých dějepisných atlasů převážně české práce, dále německé (do roku 1945) a slovenské. Vycházely nejen na území dnešního Česka a Slovenska, ale do roku 1918 rovněž ve Vídni jako centru monarchie. Na rozdíl od rakousko-uherské monarchie nevyvinul v meziválečném období rovněž výrazně mnohonárodnostní československý stát větší snahu podpořit vydávání atlasů v jazycích dalších etnik. Pouze německá menšina se dokázala zmobilizovat natolik, aby ve spolupráci s rakouskými nakladatelstvími vydala několik německojazyčných prací. Nejpřekvapivější je však absence slovenštiny, která se v dějepisných atlasech poprvé objevila teprve v druhé polovině třicátých let 20. století. V rámci Československa se dočkala větší rovnosti až v období 1948–1989, ve kterém hlavní školní atlasová díla vycházela paralelně v češtině i slovenštině.

Také **formální stránka** atlasových děl doznala značných změn. V samých počátcích vycházely práce jako několikastránková díla, která postupně nabývala na objemu (po roce 1948 i v podobě mnohasetstránkových atlasů). Doprovodný text byl až do roku 1945/1948 spíše výjimkou, objevující se především u vědeckých a popularizačních děl, neboť u školních atlasů se předpokládala provázanost s učebnicemi dějepisu. Teprve ve druhé polovině 20. století se textové části staly běžnou součástí atlasového díla, poskytující cenné informace o procesu jeho tvorby i soudobém společenském a historickém diskurzu.

Obsahové proměny atlasů lze sledovat v několika různých rovinách:

1) chronologický záběr – v nejstarším období byly vydávány pouze atlasy starověku, na konci šedesátých let 19. století se objevil první atlas k dějinám středověku a novověku (atlasy Jana Lepaře). Teprve na konci 19. století vyšly atlasy zahrnující období od starověku až do nejnovějších dějin v jednom svazku (Schubert-Schmidtův a Putzgerův). Přestože ještě

v meziválečném období je možno spatřovat důraz na starší období (starověk a středověk), setrvale narůstal počet map k moderním a nejnovějším dějinám. Zejména v socialistických atlasech pak novější dějiny zcela převážily. Významný posun nastal také na druhém konci časové osy – poprvé ve slovenském atlasu z roku 1942, soustavně pak od padesátých let se v tomto žánru začaly objevovat mapy k období pravěku. Tento trend následně vyústil ve vydání prvního samostatného archeologického atlasu (1979).

2) typologie map – po celou dobu si uchovávaly výsostně postavení mapy k politickým dějinám. Zejména ve starší době jim sekundovaly mapy s vojenskou tematikou. Podíl specializovaných map zaměřených na specifitější fenomény a procesy historického vývoje, byl až do konce první československé republiky relativně nízký. Od padesátých let 20. století se ve větší míře začaly objevovat mapy k hospodářské, kulturní a sociální problematice a dále rovněž k dějinám revolučního hnutí.

3) geografický rámec – atlasy byly zejména ve starším období (do r. 1945) převážně eurocentrické, s důrazem na oblast střední Evropy, z mimoevropských dějin věnovaly pozornost zpravidla starověkým říším, objevitelským výpravám a problematice kolonií. Do roku 1918 tvořily podstatnou část atlasů mapy k německým a rakouským dějinám. Tohoto dědictví se z větší části nedokázaly zbavit ani prvorepublikové atlasy. Naopak jen zvolna se do dějepisných atlasů dostávaly i mapy k českým dějinám, které až poměrně hluboko do meziválečného období tvořily výraznou menšinu (cca 10%). Jen o něco lépe na tom byly atlasy vydávané ve třicátých letech, které i v souladu s učebními osnovami množství map k českým a slovanským dějinám navýšily. Od padesátých let 20. století počet map k národním dějinám dramaticky narostl. Výraznější prostor byl věnován také dějinám Sovětského svazu a dalších zemí socialistické soustavy a zároveň mimoevropským dějinám, přičemž cílem mnohých z těchto map byla kritika kolonialismu a imperialismu.

V meziválečném období byly „národní“ dějiny v atlasech převážně bohemocentrické, historickému vývoji Slovenska a Podkarpatské Rusi byla věnována jen zcela marginální pozornost. Po celou dobu existence první československé republiky se tudíž nepodařilo vytvořit atlasové dílo, které by přineslo jednotný nadnárodní příběh československých dějin. V poskytnutí vyváženého (nebo alespoň vyváženějšího) poměru českých a slovenských dějin byly daleko úspěšnější atlasy vzniklé v období socialismu.

4) kartografické znázornění historických jevů a procesů – starší mapy byly dlouhodobě převážně statické a z hlediska kartografického vyjádření až na výjimky poměrně jednoduché.

Moderní a zejména dynamické prvky do atlasů pronikaly velmi pozvolna. Za průkopnický je v tomto smyslu možno považovat *Historický atlas ke slovenským dejinám* (1942), při jehož tvorbě autoři využili množství inovativních metod. Od padesátých let se pak československé atlasy stávají skutečně moderními kartografickými díly, plně využívajícími potenciál mapových znaků, dynamických prvků, doplňkových map a dalších vyobrazení, grafů a diagramů.

5) ideologické působení – míra tendenčnosti byla závislá na době vzniku, osobnosti autora nebo autorském kolektivu a případně i tematickém zaměření atlasu. Přestože různé prvky manipulace v mapách lze vysledovat i ve starších pracích, nejvíce propagandistická atlasová díla v celém sledovaném období vznikala v Československu bezesporu během čtyřicetiletého období diktatury KSČ. Manipulace se v atlasech objevují v různých podobách: výběrem témat, volbou názvů map a názvosloví, použitím barev i mapových znaků, v doprovodných textech atd. Neméně důležité je v tomto ohledu i sledování tabuizovaných témat, která byla v atlasech vynechávána (např. role Sovětského svazu v období 1939–1941, situace na Slovensku v období Slovenského štátu, odsun Němců po roce 1945 atd.). Jak do textu, tak do mapových legend se zejména v politicky vypjatých obdobích (např. Německo ve třicátých letech, socialistické atlasy v padesátých letech i později) dostávala velmi agresivní rétorika.

Kromě sledování samotných prací a jejich autorů přinesl množství cenných informací výzkum jejich **soudobé** a případně i **pozdější reflexe**. V mnoha případech se podařilo odpovědět na otázky, jak byly konkrétní atlasy veřejností přijímány, které aspekty jejich tvorby se jevily problematické (např. otázka použitého názvosloví), které práce zaznamenaly mimořádný ohlas (např. hranice Československa dalece přesahující úspěch *Atlasu československých dějin*, 1965) a proč v případě některých nedošlo k jejich pokračování (např. atlas k rakouským dějinám Hermenegilda Jirečka, 1897).

Středoevropské dějepisné atlasy urazily v období 1848–1989 dlouhou a obtížnou dráhu, bohatou na zvraty, nečekané zatáčky a mnohé překážky na cestě. Přesto se zvládly kontinuálně rozvíjet, postupně se etablovaly mezi dalšími typy kartografických i textových dokumentů, profesionalizovaly a staly se široce uznávaným a dodnes vyhledávaným žánrem. Výzkum, shrnutý v předložené dizertační práci, byl veden snahou o dílčí posun poznání v rámci dějin kartografie a historické kartografie. Ukázal společné vývojové trendy historické atlasové kartografie ve střední Evropě i pozoruhodná regionální specifika, daná odlišným historickým

vývojem a geopolitickou situací jednotlivých států. Umožnil sledovat transfer dobových historických diskurzů do obsahu dějepisných atlasových map, formulovat některé obecnější úvahy o roli dějepisných atlasů při formování národní i nadnárodní identity a kolektivní historické paměti a v neposlední řadě postihnout jejich potenciál i konkrétní příklady jejich využití, či spíše zneužití jako nástrojů politické propagandy.

Seznam použitých pramenů

Atlasy a další díla s významným podílem dějepisných map; mapy a plány

Česko a Československo

1848–1918

Atlas zu Höfler's Weltgeschichte. Prag: Friedrich Tempsky, 1857.

Atlas zur alten Geschichte = Atlas starého věku. Praha: Bedřich Tempský, 1863.

Atlas zur alten Geschichte. Prag: Friedrich Tempsky, 1859.

BALCAR, Antonín – VLACH, Jaroslav – KAMENÍČEK, František (eds.), *F. Schuberta a V. Schmidta historicko-zeměpisný atlas školní starého, středního a nového věku.* Vídeň: Ed. Hölzel, [1898].

BALCAR, Antonín – VLACH, Jaroslav (eds.), *Atlas antiquus. Historicko-geografický atlas školní starověku.* Vídeň: Ed. Hölzel, 1887.

BLANDA, František Xaver, *Malý atlas biblický. Pomůcka ke studiu biblického země- a dějepisu.* Praha: B. Stýblo, 1895.

BRUNCLÍK, Josef, *Atlas dějepisný pro potřebu škol měšťanských.* Praha: Unie, 1914, 1921².

BRUNCLÍK, Josef, *Atlas zeměpisný pro školy měšťanské.* Praha: V. Neubert, 1904 a další vydání.

BRUNCLÍK, Josef, *Zeměpisný atlas pro I. třídu škol středních.* Praha: V. Neubert, 1909.

BRUNCLÍK, Josef, *Zeměpisný atlas pro školy střední, lycea, ústavy učitelské a školy obchodní.* Praha: V. Neubert, [1916] a další vydání.

DUŠEK, Vavřinec Josef (ed.), *F. W. Putzgerův historický školní atlas k starým, středním a novým dějinám o 35 hlavních a 64 vedlejších mapách pro vyšší a střední školy rakousko-uherské.* Vídeň: A. Pichlera vdova a syn, 1898.

JIREČEK, Hermenegild, *Karten zur Geschichte des heutigen Österreichisch-ungarischen Reichs-Territoriums während des Ersten christlichen Jahrtausends.* Wien: Selbstverlag des Verfassers; Ed. Hölzel, 1897.

JIREČEK, Hermenegild, *Unser Reich zur Zeit der Geburt Christi: zweite Studie zum Historischen Atlas der Österreichisch-ungarischen Monarchie.* Wien: Ed. Hölzel, 1896.

KALOUSEK, Josef, *De regni Bohemiae mappa historica comentarius.* Praha: Typis Grégorianis, 1876.

KALOUSEK, Josef, *Tři historické mapy k dějinám českým.* Praha: Řivnáč, 1885.

- KALOUSEK, Josef, *Výklad k historické mapě Čech*. Praha 1894².
- LEPAŘ, Jan, *Politický Atlas k všeobecným dějinám starého věku*. Praha: I. L. Kober, 1870.
- LEPAŘ, Jan, *Politický Atlas k všeobecným dějinám středního a nového věku*. Praha: I. L. Kober, 1869.
- LOTH, Johann, *Klatovský kraj w Králowstwi českém = Klattauer Kreis des Koenigreichs Boehmen*. Prag: Friedrich Kretzschmar, 1847.
- MACHÁČEK, Jan, *Atlas k dějinám rakouským pro vyšší třídy škol středních a jiné toho řádu ústavy*. Turnov: Sluka a Jiránek, 1901; Praha: A. B. Černý, 1908.
- MERKLAS, Václav, *Atlas k přírodnímu zeměpisu*. Praha: Václav Merklas, 1843 (torzo).
- MERKLAS, Václav, *Atlas starého světa*. Praha: Karl André, 1853 (1. a 2. rozmnožené vydání).
- MERKLAS, Václav, *Malý příruční atlas všech částí Země*. Praha: Václav Merklas, 1846, 1853?; jako *Příruční atlas školní* 1854, 1862.
- MERKLAS, Václav, *Malý zeměpisný atlas*. Praha: Karl André, 1853, 1858.
- MERKLAS, Václav, *Zeměpisný atlas*. Praha: Václav Merklas, 1850 (nedokončen).
- PALACKÝ, František – KALOUSEK, Josef, *Historická mapa Čech rozdělených na archidiakonaty a dekanaty 14ho století, w nižto jsau poznamenány fary 14ho věku, hrady, mnohé twrze aj. w*. W Praze: nákladem Kr. č. učené společnosti, 1875, 1876, 1894.
- ŠAFAŘÍK, Pavel Josef, *Slovanský zeměvid*, in: *Slovanský národopis: s mappau*. W Praze 1842.
- UMLAUF, Friedrich – ROTH AUG, Johann Georg, *Říše římská v postupném vývoji*. Vídeň: Freytag & Berndt, [1907].
- URBÁNEK, František Augustin, *Příruční atlas názorný k Lepařovu Všeobecnému dějepisu*. Praha: I. L. Kober, 1867.
- VLACH, Jaroslav – KAMENÍČEK, František (eds.), *F. Schuberta a V. Schmidta historicko-zeměpisný atlas školní nového věku*. Vídeň: Ed. Hölzel, 1898.
- VLACH, Jaroslav (ed.), *F. Schuberta a V. Schmidta historicko-zeměpisný atlas školní věku středního*. Vídeň: Ed. Hölzel, 1896.
- VLACH, Jaroslav (ed.), *F. Schuberta Historicko-zeměpisný atlas školní starého věku*. Vídeň: Ed. Hölzel, [1899].
- WELLNER, Max, *Fünf und zwanzig Karten von Palästina enthaltend alle in den vier heiligen Evangelien angedeutete Wege Unseres Herrn Jesu Christi*. Prag: Selbstverlag, 1898.

1918–1948

- ALTRICHTER, Anton, *Geschichtsatlas für die deutschen Schulen in der Čechoslovakischen Republik*. Brünn: Rudolf M. Rohrer, 1937.
- BALCAR, Antonín – KAMENÍČEK, František – HORÁK, Bohuslav, *Historicko-zeměpisný atlas školní starého, středního a nového věku*. Praha: V. Neubert, [1921], další zjištěná vydání: 1922, 1923?, 1933, 1938, 1940?.
- BOKES, František – VAJCIK, Peter, *Historický atlas k slovenským dějinám*. Bratislava: Nakladatel'stvo slovenských profesorov, 1942.

DIWALD, Karl – SCHWABE, Ernst – AMBROSIUS, Ernst (eds.), *F. W. Putzger Historischer Schul-Atlas zur alten, mittleren und neuen Geschichte*. Reichenberg: Nordböhmischer Verlag, 1930⁴.

DORAZIL, Otakar, *Dejepisný atlas*. Praha: Československý červený kříž, 1935.

DORAZIL, Otakar, *Dějepisný atlas*. Praha: Československý červený kříž, 1935², 1935³, 1937⁴, 1938⁵.

DORAZIL, Otakar, *Malý atlas historický*. Praha: Československý červený kříž, 1935.

DUŠEK, Vavřinec Josef (ed.), *F. W. Putzgerův historický školní atlas k starým, středním a novým dějinám o 16 mapách pro vyšší a střední školy československé republiky*. Liberec: nákladem Pavla Sollora nást., [192?].

HOCKE, Jan, *Čtyři historické mapy k dějinám národa československého*. Praha: Státní nakladatelství, [1923], 1931².

HOCKE, Jan, *Vývoj Státu československého*. Praha: Státní nakladatelství, [1923].

KAPRAS, Jan – HOCKE, Jan, *Carte ethnographique de la partie de la Haute-Silésie cédée à l'état Tchécoslovaque par le Traité de Versailles: d'après le statistique officielle*. Prague: Unie, 1920.

KAPRAS, Jan – HOCKE, Jan, *Mapa historického vývoje českého státu, I. Říše česká od IX. do XIV. stol.; II. Říše česká od XIV. do XIX. stol.* Praha: Unie, [1918?], 1919².

KAPRAS, Jan – HOCKE, Jan, *Mapa poněmčování zemí Koruny České*. Praha: Česká grafická unie, 1919.

LAMEŠ, Jaroslav, *Historický atlas pro střední a odborné školy*. Praha: Historický klub, 1938.

MACHÁT, František – METELKA, Jindřich (eds.), *Ottův zeměpisný atlas: se 44 hlavními a 99 vedlejšími mapami na 40 listech a s ukazatelem jmenným*. Praha: J. Otto, 1924.

SCHUH, Adam, *SCHUBERT – SCHMIDT Historischer Atlas*. Brünn: Rudolf M. Röhrer, [1930?]³.

Světový atlas k současným dějinám, Praha: Melantrich, 1942, 1943².

1948–1989 a výběrově i novější atlasová díla

BLAŽEK, Karel, *Osvobození Československa Rudou armádou 1944/1945. Svazek 2*. Praha 1965.

BROFT, Miroslav, *25 let osvobození Československa*. Praha: Kartografické nakladatelství, 1970.

BUCHVALDEK, Miroslav et al., *Archeologický atlas Evropy a Československa*. Praha: Univerzita Karlova, 1979.

BUCHVALDEK, Miroslav et al., *Archeologický atlas pravěké Evropy = Archeologičeskij atlas pervobytnoj Evropy = Archäologischer Atlas zur Vorgeschichte Europas, Zprávy Československé společnosti archeologické při ČSAV XVII/6*, 1975.

BUCHVALDEK, Miroslav et al., *Archeologický atlas pravěké Evropy = Atlas zur prähistorischen Archäologie Europas = Archaeological Atlas of prehistoric Europe = Atlas archéologique de l'Europe préhistorique*. 2 sv. Praha: Karolinum, 2007.

CAFOUREK, Petr (ed.), *Kapesní atlas světových dějin* [společné vydání]. Praha: Geodetický a kartografický podnik, 1987, 1989².

CAFOUREK, Petr (ed.), *Kapesní atlas světových dějin. 1. díl*. Praha: Kartografie, 1977, 1984².

CAFOUREK, Petr (ed.), *Kapesní atlas světových dějin. 2. díl*. Praha: Kartografie, 1982.

Dejepisný atlas pre 5. ročník. Bratislava: Slovenská kartografia, 1981 a dále 1981², 1982³, 1985⁴, 1986⁵, 1989⁶, 1990⁷.

Dejepisný atlas pre 6. ročník. Bratislava: Slovenská kartografia, 1982 a dále 1982², 1984³, 1987⁴, 1989⁵.

Dejepisný atlas pre 7. ročník. Bratislava: Slovenská kartografia, 1983 a dále 1983², 1988³, 1990⁴.

Dejepisný atlas pre 8. ročník. Bratislava: Slovenská kartografia, 1984 a dále 1984², 1988³, 1990⁴.

Dějepisný atlas pro 5. ročník. Praha: Kartografie, 1980 a dále 1982², 1983³; Geodetický a kartografický podnik, 1984⁴, 1986⁵, 1989⁶.

Dějepisný atlas pro 6. ročník. Praha: Kartografie, 1982 a dále 1983²; Geodetický a kartografický podnik, 1984³, 1986⁴, 1988⁵, 1990⁶.

Dějepisný atlas pro 7. ročník. Praha: Geodetický a kartografický podnik, 1983 a dále 1984², 1985³, 1987⁴, 1988⁵, 1990⁶.

Dějepisný atlas pro 8. ročník. Praha: Geodetický a kartografický podnik, 1984, dále 1985², 1987³ a 1988⁴.

Geodetický a kartografický podnik, *Praha 83: světové shromáždění za mír a život, proti jaderné válce* = *Vsemirnaja assambljeja za mir i žizn, protiv jadernoj vojny* = *World Assembly for Peace and Life, against Nuclear War* = *Assemblée mondiale pour la paix et la vie, contre la guerre nucléaire* = *Asamblea mundial por la paz y la vida, contra la guerra nuclear*. Praha: Český úřad geodetický a kartografický, 1983.

GÖTZ, Antonín et al., *Atlas Československé socialistické republiky*. Praha: ČSAV, 1966.

Kartografický a reprodukční ústav v Praze, *Školní atlas československých dějin*. Praha: ÚSGK, 1959, 1964², 1965³; Kartografické nakladatelství, 1967⁴, 1969⁵; Kartografie, 1971⁶, 1972⁷, 1973⁸, 1974⁹, 1976¹⁰, 1977¹¹, 1978¹², 1979¹³; Geodetický a kartografický podnik, 1984¹⁴, 1986¹⁵, 1988¹⁶ + *Školní atlas československých dějin. Příloha*. Praha: Kartografie, 1974, 1975², 1976³, 1977⁴.

Kartografický a reprodukční ústav v Praze, *Školní atlas světových dějin*. Praha: ÚSGK, 1962, 1965², 1966² (dotisk); Kartografické nakladatelství, 1967³, 1968⁴, 1969⁵; Kartografie, 1971⁶, 1972⁷, 1973⁸, 1974⁹, 1976¹⁰, 1977¹¹, 1978¹²; Geodetický a kartografický podnik, 1984¹³, 1986¹⁴.

Kartografický a reprodukční ústav v Praze, *Školský atlas československých dějin*. Praha: ÚSGK, 1959, 1964², 1966³; Kartografické nakladatelství, 1967⁴, 1968⁵, 1969⁶; Bratislava: Slovenská kartografia, 1970⁷, 1971⁸, 1973⁹, 1974¹⁰, 1976¹¹, 1977¹², 1978¹³, 1979¹⁴, 1981¹⁵, 1982¹⁶, 1986¹⁷, 1988¹⁸ + *Školský atlas československých dějin: Priloha*. Bratislava: Slovenská kartografia, 1975, 1976², 1977³, 1978⁴, 1979⁵, 1981⁶, 1982⁷ a 1986⁸.

Kartografický a reprodukční ústav v Praze, *Školský atlas svetových dějin*. Praha: ÚSGK, 1962, 1965²; Kartografické nakladatelství, 1967³, 1968⁴, 1969⁵; Bratislava: Slovenská kartografia, 1970⁶, 1972⁷, 1973⁸, 1974⁹, 1975¹⁰, 1976¹¹, 1977¹², 1979¹³, 1980¹⁴, 1982¹⁵, 1983¹⁶, 1988¹⁷.

KELEMEN, Albert et al., *Atlas Slovenskej socialistickej republiky*. Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1980.

Malý politický atlas světa. Praha: Státní zeměměřičský a kartografický ústav, 1953.

MAZÚR, Emil – JAKÁL, Jozef (eds.), *Atlas of the Slovak Socialist Republic. Text Part*. Bratislava: Veda, publishing house of the Slovak Academy of Sciences, 1983.

MAZÚR, Emil – JAKÁL, Jozef (eds.), *Atlas SSR. Textová časť*. Bratislava: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1982.

MEDVEDEVA, A. M. – KRUTIKOVA, N. I. – POSPELOV, Petr Nikolajevič (eds.), *Album názorných pomůcek k dějinám VKS(b)*. Překlad Antonín Horák. Praha: Komunistická strana Československa. Ústřední výbor. Oddělení propagandy a agitace, 1952.

METELKA, Jindřich – MACHÁT, František (eds.), *Ottův zeměpisný atlas: se 44 hlavními a 99 vedlejšími mapami na 40 listech a s ukazatelem jmenným*. Praha: J. Otto, 1924.

Ministerstvo národní obrany – Československá akademie věd, *Československý vojenský atlas*. Praha: Naše vojsko, 1965, 1966 (seznam názvů).

PANTOFLÍČEK, Jaroslav (ed.), *Atlas Republiky československé*. Praha: Orbis, 1935.

PETRÁŇ, Josef a kol., *Vlastivědný atlas okresu Benešov*. Benešov: Okresní muzeum a Okresní archiv, 1988.

PÓR, František Desiderius a kol., *Historický atlas revolučního hnutí*. Praha: Ústřední správa geodézie a kartografie, 1956.

PÓR, František Desiderius a kol., *Historický atlas revolučního hnutí: doplňkové mapy a dodatky 1954–1959*. Praha: Ústřední správa geodézie a kartografie, 1959.

PURŠ, Jaroslav a kol., *Atlas československých dějin*. Praha: Ústřední správa geodézie a kartografie ve spolupráci s Historickým ústavem ČSAV, 1965.

SEMOTANOVÁ, Eva – CAJTHAML, Jiří a kol. *Akademický atlas českých dějin*. Praha: Academia, 2014, 2016².

SEMOTANOVÁ, Eva – ZUDOVÁ-LEŠKOVÁ, Zlatica – MOČIČKOVÁ, Jitka – CAJTHAML, Jiří – SEEMANN, Pavel – BLÁHA, Jan D., *Český historický atlas: kapitoly z dějin 20. století*. Praha: Historický ústav AV ČR, 2019.

Soubor map ČSSR z Československého vojenského atlasu. Praha: Naše vojsko, 1966.

ŠMILAUER, Vladimír, *Atlas místních jmen v Čechách*. 2 sv. Praha: Místopisná komise ČSAV, 1969.

Ukázky map z atlasu dějin ČSSR = The Atlas of Czechoslovakian History – Specimens of maps. Praha 1964.

Ústav dějin KSČ, *Album názorných pomůcek k dějinám KSČ*. Praha: SNPL, 1954.

Vojenský zeměpisný atlas. Praha: MNO, 1975.

Finsko

JUTIKKALA, Eino (ed.), *Suomen Historian Kartasto = Atlas of Finnish History*. Porvoo: WSOY 1949.

Francie

Atlas historique et géographique Vidal-Lablache. Paris: Collin, 1952.

DUVAL, Pierre, *Diverses cartes et tables pour la géographie ancienne, pour la chronologie et pour les itinéraires et voyages modernes*. Paris: Pierre Duval, 1665.

Chorvatsko (včetně atlasů vydaných v chorvatštině)

DOBRILOVIĆ, Augustin (ed.), *Atlas Antiquus. Historijsko-geografski školski*. Beč: Ed. Hölzel, 1887.

DOBRILOVIĆ, Augustin (ed.), *Historijsko-geografski školski atlas srednjeg vijeka*. Beč: Ed. Hölzel, [1898].

DOBRILOVIĆ, Augustin (ed.), *Historijsko-geografski školski atlas novog vijeka*. Beč: Ed. Hölzel, [1898].

SRKULJ, Stjepan (ed.), *Putzgerov historički atlas za stari, srednji i novi vijek : u 32 lista i 97 karata za srednje škole u Hrvatskoj i Slavoniji*. U Beču: nakladom A. Pichlera udovice i sina, 1904.

Itálie (včetně atlasů vydaných v italštině)

BARATTA, Mario – FRACCARO, Plinio – VISINTIN, Luigi, *Grande Atlante Geografico – Storico – Fisico – Politico – Economico*. Novara: Istituto Geografico De Agostini, 1938⁴.

GHISLERI, Arcangelo, *Testo-Atlante di geografia storica generale e d'Italia in particolare*. Bergamo: Istituto Italiano d'Arti Grafiche, 1889.

STENTA, Michele (ed.), *Schubert-Schmidt Atlante storico-geografico dell'evo antico, medio e moderno per le scuole medie (ginnasi, scuole reali, licei femminili, istituti magistrali, commerciali et affini)*. Vienna: Ed. Hölzel, [1914].

Litva

LTSR Mokslu Akademijos istorijos institutas, *Lietuvos TSR Archeologijos Atlasas. I, Akmens ir žalvario amžiaus paminklai*. Vilnius: Mintis, 1974.

Maďarsko (v dnešním územním rozsahu s přesahy danými historickým vývojem; včetně atlasů vydaných v maďarštině)

BARTHOS, Indár Albisi – KURUCZ, György, *Egyetemes Történelmi Atlasz*. Budapest: Magyar Királyi Állami Térképészet, 1935, 1939, 1941, 1942, 1943, 1944, 1946.

BARTHOS, Indár Albisi – KURUCZ, György, *Történelmi atlasz a világtörténelem tanításához*. 3 sv. (1. Ókor; 2. Közép- és újkor; 3. Legújabb kor). Budapest: Magyar Királyi Állami Térképészet, 1927–1929.

BARTHOS, Indár Albisi – KURUCZ, György, *Történelmi atlasz Magyarország történelmének tanításához*. Budapest: Magyar Királyi Állami Térképészet, 1926.

CSÁTÁRY, Maria, *Történelmi atlasz*. Budapest: Kartográfiai Vállalat, 1961, 1974, 1985 a další vyd.

HELMÁR, Ágost, *Iskolai atlasz az ókori történelem tanításához*. Pozsony: Stampfel-kiadó, 1889.

JAUSZ, Geörgy, *Történelmi-földrajzi iskolai atlasz*. Wien: Ed. Hölzel, 1873.

Képes történelmi atlasz. Budapest: Kartográfiai Vállalat, 1972, 1983, 1987.

KOGUTOWICZ, Károly et al, *Atlasz a magyar történelem tanításához; Atlasz a világtörténelem tanításához*. 2 sv. Budapest: Magyar Földrajzi Intézet, 1913.

KOGUTOWICZ, Manó et al., *Történelmi iskolai atlasz*. 3 sv. Budapest: Magyar Földrajzi Intézet, 1897 a další vyd.

NÉMETH, József – KOCH, István, *Történelmi atlasz*. Budapest: Magyar Földrajzi Intézet, 1931.

TOMKA SZÁSKY, János – TÓTH, Gergely, *Magyarország első történelmi atlasza*. Budapest: Képzőműv. K., 2004.

TOMKA SZÁSKY, János, *Regn. Hungariae* (variantní název *Atlas Parvus Hungariae*). Poszóny 1751.

Německo (v dnešním územním rozsahu s přesahy danými historickým vývojem; pro období 1949–1990 zahrnuje produkci obou německých států, tj. Německé demokratické republiky a Spolkové republiky Německo)

ALBRECHT, Dieter – KLEBEL, Ernst, *Das Landgericht Starnberg*. München: Kommission f. bayer. Landesgeschichte, 1951.

Andrees Allgemeiner Handatlas. Bielefeld; Leipzig: Velhagen & Klasing, 1913⁵.

AUBIN, Hermann – NIESSEN, Joseph, *Geschichtlicher Handatlas der Rheinprovinz*. Köln: J. P. Bachem, 1926.

BAINES, John – BRAUN, Manfred – MÁLEK, Jaromír, *Weltatlas der alten Kulturen: Ägypten*. München: Christian, 1980.

BENSON, Elizabeth P. – SNOW, Dean R., *Weltatlas der alten Kulturen. Amerika vor Kolumbus*. München: Christian, 1986.

BERTHOLD, Lothar – BARTHEL, Günter (eds.), *Haack-Atlas zur Zeitgeschichte*. Gotha: VEB Herman Haack, 1985.

BERTHOLD, Lothar (ed.), *Atlas zur Geschichte in zwei Bänden. Bd. 1, Von den Anfängen der menschlichen Gesellschaft bis zum Vorabend der großen sozialistischen Oktoberrevolution 1917; Bd. 2, Von der Großen Sozialistischen Oktoberrevolution 1917 bis 1976*. Gotha: VEB Herman Haack, 1973, 1975 a další vyd.

BOSL, Karl – HARMS, Heinrich – ZEISSIG, Hans, *Atlas zur bayerischen Geschichte*. München: Atlantik-Verl. P. List, 1953.

BOSL, Karl – HARMS, Heinrich – ZEISSIG, Hans, *Atlas zur Geschichte Südwestdeutschlands*. München: Atlantik-Verl. P. List, 1953.

BRAUN, Manfred – CHADWICK, Henry, *Weltatlas der alten Kulturen. Das Christentum*. München: Christian, 1988.

BRAUN, Manfred – LANGE, Nicholas R. M. de, *Weltatlas der alten Kulturen: Jüdische Welt*. München: Christian, 1984.

CORNELL, Tim – MATTHEWS, John, *Weltatlas der alten Kulturen: Rom*. München: Christian, 1982.

D'ANVILLE, Jean Baptiste Bourguignon, *Atlas Antiquus Danvillianus Minor*. Norimbergae: Prostat in Officina Adami Theophili Schneideri-Weigeliana, 1798.

Der Brockhaus Atlas. Die Welt in Bild und Karte. Leipzig: F. A. Brockhaus, 1937.

DROYSEN, Gustav, *Allgemeiner Historischer Handatlas*. Bielefeld; Leipzig: Velhagen & Klasing, 1886.

FABRICIUS, Wilhelm – Gesellschaft für Rheinische Geschichtskunde et al., *Geschichtlicher Atlas der Rheinprovinz*. Bonn: Behrendt, 1894–1909.

GELDBACH, Erich – HAUSMAN, Emanuel – HAMLIN LITTELL, Franklin, *Atlas zur Geschichte des Christentums*. Wuppertal: Brockhaus, 1980.

Großer Historischer Weltatlas. I. Vorgeschichte und Altertum; II. Mittelalter; III. Neuzeit. München: Bayerischer Schulbuch-Verlag, 1953, 1954², 1972⁵ (I. díl), 1957, 1962² (III. díl), 1970 (II. díl) a další vyd.

HANNAK, Emanuel – UMLAUFT, Friedrich, *Historischer Schulatlas zur Geschichte des Alterthums, des Mittelalters und der Neuzeit*. 2 sv. Wien: Hölder, 1886/1887.

HARRIÈS-KESTER, Max – KOKTANEK, Anton Mirko – VERCAUTEREN, Fernand, *Bildatlas der Kultur und Geschichte Europas*. München: Bayerischer Landwirtschaftsverlag, 1964.

HARTMANN, Karl, *Atlas-Tafel-Werk zur Geschichte der Weltreligionen, Bd. 1, Die Geschichte der fernöstlichen Religionen; Bd. 2, Die Geschichte des Islam; Bd. 3, Die Geschichte des Judentums*. Stuttgart: Quell, 1987–1990.

HASE, Johann Matthias, *Atlas historicus comprehendens impéria maxima seu monarchias orbis antiqui historice, chronologice et geographice repraesentatas*. [Norimberk]: impensis Homannianorum Heredum, 1750.

Institut für Landeskunde und Regionalgeschichte (dříve Landschaftsverbands Rheinland), ediční řada *Rheinischer Städteatlas*. Köln: Böhlau Verlag, 1972– (21 dílů, 104 sv.).

Institut für vergleichende Städtegeschichte, ediční řada *Deutscher Städteatlas*. Dortmund: Größchen; Altenbeken: GSV Städteatlas Verlag, 1973–2000 (6 sv.).

Institut für vergleichende Städtegeschichte, ediční řada *Deutscher Historischer Städteatlas*. Münster: Ardey-Verlag, 2006– (6 sv.).

Institut für vergleichende Städtegeschichte, ediční řada *Historischer Atlas westfälischer Städte*. Münster: Ardey-Verlag, 2014– (15 sv.).

Institut für vergleichende Städtegeschichte, ediční řada *Westfälischer Städteatlas*. Dortmund: Größchen; Altenbeken: GSV Städteatlas Verlag, 1975–2010 (11 sv.).

KIEPERT, Heinrich, *Atlas antiquus*. Berlin: Dietrich Reimer, 1859.

KIEPERT, Heinrich, *Historisch-geographischen Atlas der Alten Welt*. Weimar: Geographisches Institut, 1848, 1851⁹.

KIRSTEN, Ernst – STIER, Hans Erich, *Westermanns Atlas zur Weltgeschichte*. Braunschweig: Westermann, 1956, 1958.

KOVALEVSKY, Pierre – SCHMAUS, Alois – WEDEL, Erwin, *Bildatlas der Kultur und Geschichte der slawischen Welt*. München: Bayerischer Landwirtschaftsverlag, 1964.

KRALLERT, Wilfried – KUHN, Walter – SCHWARZ, Ernst, *Atlas zur Geschichte der deutschen Ostsiedlung*. Bielefeld; Berlin; Hannover: Velhagen & Klasing, 1958.

KRAUSE, Kurt – SCHEIBNER, Fritz, *Soldaten-Atlas*. Tornisterschrift des Oberkommandos der Wehrmacht Abt. Inland, Heft 39, Leipzig: Kartographische Anstalt des Bibliographischen Instituts, 1941.

KRUSE, Christian, *Atlas Zur Übersicht Der Geschichte Aller Europäischen Länder Und Staaten*. Leipzig; Halle: Renger'sche Buchhandlung, 1802–1818.

LEERS, Johann von – FRENZEL, Konrad, *Atlas zur deutschen Geschichte der Jahre 1914 bis 1933*. Bielefeld; Leipzig: Velhagen & Klasing 1934.

MEYNEN, Emil et al., *Sudetendeutscher Atlas*. München: Verlag der Arbeitsgemeinschaft zur Wahrung sudetendeutscher Interessen, 1955².

PENCK, Albrecht, *Deutscher Volks- und Kulturboden*, in: eds. Karl von Loesch – Arnold Hillen Ziegfeld (eds.), *Volk unter Völkern: Bücher des Deutschtums*; Breslau: F. Hirt, 1925.

PUDELKO, Alfred – ZIEGFELD, Arnolf Hillen, *Kleiner deutscher Geschichtsatlas*. Berlin: Edwin Runge, 1937.

Putzger Historischer Weltatlas. Erweiterte Ausgabe. Berlin: Cornelsen, 2021¹⁰⁵.

PUTZGER, Friedrich Wilhelm, *F. W. Putzger's historischer Schul-Atlas: zur alten, mittleren und neuen Geschichte*. Bielefeld: Velhagen & Klasing, 1877.

PUTZGER, Friedrich Wilhelm, *F. W. Putzgers Historischer Schul-Atlas. Grosse Ausgabe*. Bielefeld; Leipzig: Velhagen & Klasing, 1920–1942/1943 (42. – 60. vyd.).

PUTZGER, Friedrich Wilhelm, *Historischer Schulatlas von der Altsteinzeit bis zur Gegenwart*. Bielefeld; Berlin; Hannover: Velhagen & Klasing, 1958⁶⁸.

PUTZGER, Friedrich Wilhelm, *Historischer Weltatlas*. Bielefeld: Velhagen & Klasing, 1963⁸⁵.

Schul-Atlas der Alten Welt = Orbis Terrarum Antiquus. Nach D'Anville, Mannert, Ukert, Reichard, Kruse, Wilhelm u. a. bearbeitet. Gotha: Justus Perthes, 1824–1852 (celkem 23 vydání).

SPRUNER, Karl von – MENKE, Theodor, *Hand-Atlas für die Geschichte des Mittelalters und der neueren Zeit*. Gotha: Justus Perthes, 1880³.

SPRUNER, Karl von, *Atlas Antiquus*. Gotha: Justus Perthes, 1848–1850.

SPRUNER, Karl von, *Historisch-geographischer Hand-Atlas zur Geschichte der Staaten Europa's vom Anfang des Mittelalters bis auf die neueste Zeit*. Gotha: Justus Perthes, 1837–1846.

SPRUNER, Karl von, *Historisch-geographischer Hand-Atlas zur Geschichte Asiens, Africa's, America's und Australiens*. Gotha: Justus Perthes, 1851–1853.

SPRUNER, Karl von, *Historisch-geographischer Schul-Atlas des Gesamtstaates Österreich von den ältesten bis auf die neuesten Zeiten*. Gotha: Justus Perthes, 1860.

SPRUNER, Karl von, *Historisch-geographischer Schul-Atlas von Deutschland*. Gotha: Justus Perthes, 1858.

SPRUNER, Karl von, *Historisch-geographischer Schul-Atlas*. Gotha: Justus Perthes, 1856.

Westermanns Atlas zur Weltgeschichte. Braunschweig: Westermann, 1953, 1956, 1966 a další vyd. (později jako *Westermanns Großer Atlas zur Weltgeschichte*).

WINKLER, Wilhelm, *Pfälzischer Geschichtsatlas*. Neustadt a. d. Haardt: Pfälzische Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften, 1935.

WOLFRAM, Georg – GLEY, Werner, *Elsass-Lothringischer Atlas: Landeskunde, Geschichte, Kultur u. Wirtschaft Elsass-Lothringens*. Frankfurt am Main: Selbstverl. d. Wissenschaftl. Instituts d. Elsass-Lothringer im Reich, 1931.

ZEISSIG, Hans, *Neuer Geschichts- und Kulturatlas*. Hamburg; Frankfurt; München: Atlantik, 1950 (do roku 1970 celkem 68 vydání, od roku 1954 ve spolupráci s nakladatelstvím Paul List, od roku 1961 pouze v nakladatelství Paul List).

ZIEGLER, Gerhard, *Karten für den Geschichtsunterricht*. Berlin: Volk und Wissen, 1953, 1954, 1955, 1957.

Nizozemsko

Atlas Historique, ou nouvelle introduction à l'Histoire, à la Chronologie & à la Geographie Ancienne & Moderne. Amsterdam: chez François L'Honoré & Compagnie, 1705–1720.

JANSSONIUS, Johannes, *Accuratissima Orbis Antiqui Delineatio, Sive Geographia Vetus, Sacra & Profana*. Amstelodami: apud Joannem Janssonium, 1654.

ORTELIUS, Abraham, *Parergon, sive veteris geographiae aliquot tabulae*. Antverpiae: Officina Plantiniana, 1592.

Polsko (v dnešním územním rozsahu, s přesahy danými historickým vývojem; včetně atlasů vydaných v polštině a polské exilové produkce)

BANSEMER, Jan Marcin – FALKENHAGEN ZALEWSKI, Piotr, *Atlas containing ten maps of Poland exhibiting the Political Changes that Country has experienced during the last sixty years from 1772 to*

the Present Time. Preceded by a geographical, historical, political, chronological, statistical, literary and commercial table. London: J. Wyld, 1837.

CZAPLIŃSKI, Władysław – ŁADOGÓRSKI, Tadeusz (eds.), *Atlas historyczny Polski.* Wrocław: Państwowe Przedsiębiorstwo Wydawnictw Kartograficznych, 1967, 1973³; anglická verze *The Historical Atlas of Poland.* Warszawa: Państwowe Przedsiębiorstwo Wydawnictw Kartograficznych, 1981.

DUFOUR, Adolf Hipolit – CHODŹKO, Leonard, *Atlas historique, politique et statistique de la Pologne ancienne et moderne, indiquant ses divers démembrements et partages.* Paris: Charles Simonneau, 1831.

KŁOCZOWSKI, Jerzy (ed.), *Kościół w Polsce. Vol. I, II.* Kraków: Znak, 1969–1970.

LELEWEL, Joachim, *Atlas do Badań Starożytności we względzie geografii.* Wilno: Józef Zawadzki, 1818.

LELEWEL, Joachim, *Atlas do Dziejów Polskich.* Warszawa: [s.n.], 1829 (a další vydání, vč. cizojazyčných).

LEWICKI, Józef – BOJARSKI, Władysław (eds.), *F. W. Putzgera Altas historyczny do dziejów starożytnych, średniowiecznych i nowożytnych dla użytku wyższych i średnich zakładów naukowych Austro-Węgier.* Wiedeń: nakł. Wdowy po A. Pichlerze i Syna, 1903–1918 (1. – 3. vyd.); Kraków: Gebethner i Spółka, [1920?]⁴; Wiedeń: Pichler, 1923⁶; Warszawa: Dom Książki Polskiej, 1927⁷.

NANKE, Czesław – PIOTROWICZ, Ludwik – SEMKOWICZ, Władysław, *Mały atlas historyczny.* Wrocław; Warszawa: Książnica-Atlas, 1950; Warszawa: Państwowe Przedsiębiorstwo Wydawnictw Kartograficznych, 1961.

NATANSON LESKI, Jan – NANKE, Czesław – SEMKOWICZ, Władysław, *Szkolni atlas historyczny.* 2 sv. Lwów; Warszawa: Książnica-Atlas, 1926, 1932.

PARYLAK, Piotr (ed.), *Atlas Antiquus. Historyczno-geograficzny atlas szkolny świata starożytnego.* Wien; Lwow: Ed. Hölzel, 1891.

PIOTROWICZ, Ludwik, *Atlas do historii starożytnej.* Warszawa: Państwowe Przedsiębiorstwo Wydawnictw Kartograficznych, 1959, 1963.

POGONOWSKI, Iwo Cyprian, *Poland, a Historical Atlas.* New York: Hippocrene Books, 1987.

POTOCKI, Jan, *Atlas archéologique de la Russie Européenne.* St. Petersburg: Alexandre Pluchart, 1805 (dále 1810 a 1823).

ROMER, Eugeniusz, *Atlas geograficzny i historyczny dla IV klasy gimnazjalnej.* Lwów; Warszawa: Książnica-Atlas, 1936, 1939.

ROMER, Eugeniusz, *Polski atlas kongresowy. Atlas des problèmes territoriaux de la Pologne*. Lwów; Warszawa: nakł. Książnicy Polskiej Towarzystwa Nauczycieli Szkół Wyższych, 1921.

SIKORSKI, Władysław, *Nad Wisłą i Wkrą*. Lwów – Warszawa – Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1928.

SŁUPSKI, Zygmunt Światopełk, *Atlas Ziemi Polskich. T.I., część I. Wielkie Księstwo Poznańskie 46 map i planów*. Poznań: Gebethner i Wolff, 1911.

SMYL, Teresa (ed.), *Nasza Ojczyzna – atlas dla IV klasy*. Warszawa: Państwowe Przedsiębiorstwo Wydawnictw Kartograficznych, 1981.

ZAWADZKI, Bolesław, *Systém obrony w 1920 r.* Warszawa: Wojskowy Instytut Naukowo-Wydawniczy, 1926.

Rakousko (v dnešním územním rozsahu s přesahy danými historickým vývojem)

BERNLEITHNER, Ernst (ed.), *Internationaler Kirchenhistorischer Atlas. Kirchenhistorischer Atlas von Österreich*. 2 sv. Wien: Wiener Dom-Verlag, 1966, 1972.

BIRKENFELD, Wolfgang – SCHAUSBERGER, Norbert, *Geschichtsatlas: Politik, Wirtschaft, Kultur*. Salzburg: Salzburger Jugend-Verlag, 1973, 1974² (2. obsahově nezměněné vydání vyšlo pod názvem *Westermann Geschichtsatlas: Politik, Wirtschaft, Kultur*).

CZEIKE, Felix – BANIK-SCHWEITZER, Renate – MEISSL, Gerhard, *Historischer Atlas von Wien*. Wien; München: Jugend und Volk Verlagsgesellschaft, 1981, 1984², 1987³.

CZEIKE, Felix – BANIK-SCHWEITZER, Renate – OPPL, Ferdinand, *Österreichischer Städteatlas. I. Lieferung: Wien, Wiener Neustadt, Mödling, Wels; 2. Lieferung: Bregenz, Gallein, Kapfenberg, Kufstein, Linz, Marchegg, Rust; 3. Lieferung: Eisenstadt, Enns, Meran, Rottenmann, Sankt Pölten, Völkermarkt, Weitra*. Wien: Franz Deuticke Verlagsgesellschaft, 1982, 1985, 1988.

DESJARDINS, Constant, *Historische Atlas von Europa oder Darstellung der politisch-ethnographischen Hauptumstaltungen in den wichtigsten Perioden der europäischen Geschichte*. Wien: Selbstverlag, 1838 a 1840.

F. W. Putzger *Historischer Schul-Atlas zur allgemeinen und österreichischen Geschichte*. Wien: Hölder-Pichler-Tempsky, 1963⁴³.

F. W. Putzger *Historischer Schul-Atlas zur alten, mittleren und neuen Geschichte: für die höheren und mittleren Unterrichtsanstalten Österreich-Ungarns*. Wien: Pichler, 1878–1923, celkem 37 vydání.

F. W. Putzger *Historischer Schul-Atlas zur alten, mittleren und neuen Geschichte*. Wien: Hölder-Pichler-Tempsky, 1927–1935 (38. – 42. vyd.).

F. W. Putzger *Historischer Weltatlas zur allgemeinen und österreichischen Geschichte*. Wien: Hölder-Pichler-Tempsky, 1965–1977 (44. – 51. vyd.).

F. W. Putzger *Historischer Weltatlas zur allgemeinen und österreichischen Geschichte. Gekürzte Ausgabe*. Wien: Hölder-Pichler-Tempsky, 1977, 1981, 1993.

F. W. Putzger *Historischer Weltatlas zur allgemeinen und österreichischen Geschichte. Ungekürzte Ausgabe, Neubearbeitung*. Wien: Hölder-Pichler-Tempsky, 1981.

Historischer Verein für Steiermark, *Heimat-Atlas der Steiermark*. Graz: Selbstverlag des Historischen Vereines für Steiermark, 1946; textová část 1946–1949.

JAUSZ, Georg, *Historisch-Geographischer Schul-Atlas für Gymnasien, Realschulen und verwandte Lehranstalten. I. Abteilung, Die Alte Welt*. Wien: Ed. Hölzel, 1872, 1873, 1874, 1882.

JAUSZ, Georg, *Historisch-Geographischer Schul-Atlas*. Wien: Ed. Hölzel, 1876, 1878, 1887.

KALLBRUNNER, Josef, *Österreichs Weg durch die Deutsche Geschichte 799–1938*. Wien: Hölzel, 1938.

KOZENN, Blasius, *Geographischer Schul-Atlas für die Gymnasien, Real- und Handels-Schulen der österreichischen Monarchie*. Wien; Olmüz: Ed. Hölzel, [1861] a jeho další varianty a vydání.

Österreichische Akademie der Wissenschaften, *Historischer Atlas der Österreichischen Alpenländer. I. Abteilung, Die Landgerichtskarte*. Wien: Adolf Holzhausen Nachf., 1906–1958.

Österreichische Akademie der Wissenschaften, *Historischer Atlas der Österreichischen Alpenländer. II. Abteilung, Die Kirchen- und Grafschaftskarte*. Wien: Adolf Holzhausens Nachf., 1940 (Vorläufige Ausg.).

Österreichische Akademie der Wissenschaften, *Historischer Atlas der Österreichischen Alpenländer. II. Abteilung, Die Kirchen- und Grafschaftskarte. Pfarr- und Diözesenkarte von Österreich*. Wien: Adolf Holzhausens Nachf., 1951–1959 (Endgültige Ausg.).

POSCH, Fritz – STRAKA, Manfred – PFERSCHY, Gerhard, *Atlas zur Geschichte des Steirischen Bauerntums*. Graz: Akademische Druck- und Verlagsanstalt, 1976.

SCHEUCH, Manfred, *Österreichs Schicksal im Kartenbild: der AZ- Geschichtsatlas*. Wien: Verlag der SPÖ, 1982.

SCHIER, Wilhelm, *Atlas zur allgemeinen und österreichischen Geschichte: gänzlich neues Konzept*. Wien: Ed. Hölzel, 1935–1982 (celkem 9 vydání).

SCHUBERT, Friedrich Wilhelm – SCHMIDT, Wilhelm, *Historischer Atlas*. Wien: Ed. Hölzel, 1930.

SCHUBERT, Friedrich Wilhelm – SCHMIDT, Wilhelm, *Historisch-geographischer Schulatlas des Mittelalters*. Wien: Ed. Hölzel, 1889.

SCHUBERT, Friedrich Wilhelm – SCHMIDT, Wilhelm, *Historisch-geographischer Schulatlas der Neuzeit*. Wien: Ed. Hölzel, 1895.

SCHUBERT, Friedrich Wilhelm – SCHMIDT, Wilhelm, *Historisch-geographischer Schul-Atlas der alten Welt, des Mittelalters und der Neuzeit*. Wien: Ed. Hölzel, 1899–1927 (opakovaná vydání). Řady: *Ausgabe für Gymnasien; Ausgabe für Realschulen*.

SCHUBERT, Friedrich Wilhelm, *Atlas Antiquus. Historisch-geographischer Schulatlas der alten Welt*. Wien: Ed. Hölzel, 1887.

SCHUBERT, Friedrich Wilhelm, *Historisch-geographischer Schul-Atlas der alten Welt*. Wien: Ed. Hölzel, [1898].

STRAKA, Manfred, *Historischer Atlas der Steiermark. 1. Lieferung, Verwaltungsgrenzen und Bevölkerungsentwicklung in der Steiermark 1770–1850*. Graz: Selbstverlag der Historischen Landeskommision für Steiermark, 1978.

STRNADT, Joseph, *Historischer Schul-Atlas von Oberösterreich und Salzburg: auf Grundlage des akademischen Historischen Atlases der Österreichischen Alpenländer zum Gebrauche an den österreichischen Mittelschulen und verwandten Lehranstalten*. Wien: Ed. Hölzel, [ca 1920].

WEISSENSTEINER, Fritz, *Österreich und die Welt. Historischer Atlas*. Wien: Freytag-Berndt; Ueberreuter, 1976.

Spojené státy americké

THOMAS, Robert Cyril – WOLFERSTAN, W. C., *The War in Korea 1950–1953: A Military Study of the War in Korea up to the Signing of the Cease Fire*. Aldershot: Gale & Polden, 1954.

United States Military Academy. Department of Military Art and Engineering; ESPOSITO, Vincent J. (ed.), *The West Point Atlas of American Wars, Vol. I. 1689–1900; Vol. II. 1900–1953*. New York: Frederick A. Praeger, 1959.

Svaz sovětských socialistických republik

Atlas istorii dlja srednej školy. 3 sv. Moskva: Glavnoje upravlenije geodezii i kartografii, 1961.

Atlas istorii srednich vekov. Moskva: Glavnoje upravlenije geodezii i kartografii, 1952, 1954, 1958.

Atlas istorii SSSR: dlja srednej školy. 3 sv. Moskva: Glavnoje upravlenije geodezii i kartografii, 1951, 1954, 1958, 1959; dále 1961 (malé vydání 3. dílu).

Atlas narodov mira. Moskva: Akademija Nauk SSSR, 1964.

Atlas novejšej istorii zarubežnych stran. Moskva: Glavnoje upravlenije geodezii i kartografii, 1964.

Atlas novoj istorii: dlja srednej školy. 2 sv. Moskva: Glavnoje upravlenije geodezii i kartografii, 1952, 1954.

Atlas oficera. Moskva: Vojenno-topografičeskoje upravlenije, 1947.

Atlas po istorii drevnego mira. Moskva: Glavnoje upravlenije geodezii i kartografii, 1958.

Istorija Kommunističeskoj partii Sovetskogo sojuza – Atlas. Moskva: Izdatel'stvo političeskoj literatury, 1976.

SALIŠČEV, K. A., *Atlas istorii geografičeskich otkrytij i issledovanij.* Moskva: Glavnoje Upravlenije Geodezii i Kartografii, 1959.

Švýcarsko

KLÄUI, Paul – IMHOFF, Eduard, *Atlas zur Geschichte des Kantons Zürich 1351–1951.* Zürich: Füssli 1951.

Velká Británie (včetně Kanady)

DAWSON, Lawrence H. – PHILIP, George – MUIR, Ramsay – McELROY, Robert, *The March of Man: a Chronological Record of Peoples and Events from prehistoric times to the present day: comprising a comparative Time Chart of Universal History in seven sections, an Historical Atlas of 96 pages and 64 plates of illustration.* London: The Encyclopædia Britannica Co., 1935.

KERR, Donald Gordon Grady (ed.), *A Historical Atlas of Canada.* Toronto: Nelson, 1960.

LAS CASES, Emanuel de, *Genealogical, Chronological, Historical, and Geographical Atlas: Exhibiting All The Royal Families In Europe, Their Origin, Descendency, Marriages, &c.* London: J. Barfield, 1801.

QUINN, Edward, *An Historical Atlas in a Series Maps of the World, as known at different periods.* London: Richard Griffin and Co., 1830 a další vydání.

The New Cambridge Modern History Atlas. London: Cambridge University Press, 1970.

WHITEHOUSE, David – WHITEHOUSE, Ruth, *Archeological Atlas of the World*. London: Thames und Hudson, 1975.

Teoreticko-metodologické texty

BALCAR, Luboš, *Metodické pokyny k dějepisnému vyučování: v 8. ročníku experimentální základní školy*. Praha 1982.

BALCAR, Luboš, *Soustava kartografických pomůcek pro dějepis na základní škole*, in: *Společenské vědy ve škole XXXV/7*, 1978/1979, s. 204–207.

DAVÍDEK, Václav (Kartografický a reprodukční ústav Praha), *O historické názvosloví pravdivé, jasné a výchovné*, *Dějepis a zeměpis ve škole 2/2*, 1960, s. 133.

JEFIMOV, A. V., *Některé problémy metodiky dějepisu jako vědy*, *Dějepis ve škole: časopis pro dějepis, ústavu ČSR a SSSR I*, 1954, s. 350. Překlad textu otištěného v časopise *Sovětskaja pedagogika* 10, 1953.

JOSEF, Dušan, *Dějepisné mapky (na pokračování)*, *Dějepis a zeměpis ve škole I*, 1959, s. 20–21, 58–59, 88–89, 117, 154, 184–185, 217, 246–247, 288, 312.

JOSEF, Dušan, *Některé novější historické atlasy*, *Dějepis a zeměpis ve škole I*, 1959, s. 315–316.

JOSEF, Dušan, *Sovětské nástěnné dějepisné mapy*, *Dějepis a zeměpis ve škole I*, 1959, s. 315–316.

KOLÁČNÝ, Antonín, *Budování jednotné soustavy školních kartografických pomůcek*, *Geodetický a kartografický obzor 10/7*, 1964, s. 165–169.

LAMEŠ, Jaroslav, *Učebnice dějepisu*, in: *První sjezd československých historiků 1937. Přednášky a debaty*. Praha 1938, s. 253–270.

LEPAŘ, Jan, *O methodách dějepisného učení na školách obecných*. Praha [1879].

MANDELOVÁ, Helena, *K rozvíjení aktivity žáků a zvyšování efektivity dějepisného vyučování na základní škole*, *Společenské vědy ve škole XXXIX*, 1982/1983, s. 139–143

MEDKOVÁ, Marie, *Jednotná soustava školních kartografických pomůcek*, *Geodetický a kartografický obzor 20/8*, 1974, s. 228–234.

MEJSTRÍK, Václav, *Historická mapa*, *Dějepis ve škole II/4*, 1955, s. 162–174.

MEJSTRÍK, Václav, *Názorné pomůcky ve vyučování dějepisu a jejich využití*, *Dějepis ve škole: časopis pro dějepis, ústavu ČSR a SSSR II/4*, 1955, s. 162–174.

MRZÍLEK, Karel, *Náčrt v hodinách dějepisu*, *Dějepis ve škole V/9*, 1958, s. 412–416.

NEMEŠKAL, Stanislav – SOSÍK, Alois – VRÁNA, Stanislav, *O novou učebnici dějepisu*. Praha 1938.

PETRÝL, Josef, *Poznámky k využití mapy při vyučování dějepisu z hlediska ideově-výchovného*, Dějepis ve škole V/9, 1958, s. 409–411.

POKORNÝ, Ota, *Diskuse o názvosloví na historických mapách*, ČsČH 9/2, 1961, s. 318–319.

První sjezd československých historiků 1937. Přednášky a debaty. Praha 1938.

SCHÜCKOVÁ, Ladislava, *Komunistická výchova v dějepisném vyučování na střední škole: příspěvek k problematice*. Praha 1964.

SOCHOR, Jaroslav, *Úvahy o metodice dějepisu na našich středních školách*. Praha 1935.

ŠAFRÁNEK, Jan, *Škola občanská*, Naše řeč 6/7, 1922, s. 210–212.

Ústřední správa geodézie a kartografie, *K otázce historického názvosloví*, Dějepis a zeměpis ve škole 2/2, 1960, s. 132.

Legislativní a normativní dokumenty, oficiální školské příručky (výběrově)

Další rozvoj československé výchovně vzdělávací soustavy: projekt a důvodová zpráva. Praha 1976.

Dějepis: návrh učebních osnov pro 6. až 11. postupný ročník všeobecně vzdělávacích škol. Praha 1953.

Liste des schädlichen und unerwünschten Schrifttums im Protektorat Böhmen und Mähren: (Stand vom 31. März 1944). Prag 1944.

Návrh učebních osnov pro střední školy. Praha 1933.

NEJEDLÝ, Zdeněk, *Ideová výchova na střední škole: osnovy z občanské nauky, dějepisu a literární výchovy*. Praha 1949.

Normální a učební osnovy pro obecné a měšťanské školy s českým vyučovacím jazykem a pro jednoroční učební kursy, připojené k těmto měšťanským školám, v Čechách a na Moravě. Praha 1939.

O učebnicích. Praha 1945.

PAVLÁSEK, Vojtěch, *Československé školství na cestě k socialismu: úkoly vytyčené IX. sjezdem KSČ*. Praha 1949.

PLACHT, Otto – HAVELKA, František, *Příručka školské a osvětové správy*. Praha 1934.

Pokusné učební osnovy všeobecně vzdělávacích škol. Dějepis (5. – 11. ročník). Praha 1957.

Programm des k. k. Obergymnasiums zu Iglau im Kronlande Mähren für das Schuljahr 1936, č. 16. Iglau 1936.

Přechodné učební osnovy pro školy obecné, měšťanské a střední na školní rok 1945/46. Výnos MŠO z 30. XI. 1945, č. 10 584, in: *Věstník Ministerstva školství a osvěty*, ročník II., 1946, sešit 2, s. 12.

ŠETELÍK, Antonín, *Sbírka normálií platných pro české školy střední*. Praha 1902.

Učební osnovy pro 6. až 11. postupný ročník všeobecně vzdělávacích škol. Dějepis. Praha 1954.

Učební osnovy základní devítileté školy. Dějepis 6. – 9. ročník. Praha 1960, 1972.

Učební osnovy základní školy. Dějepis 5. – 8. ročník. Praha 1978, 1987.

Usnesení předsednictva Ústředního výboru Komunistické strany Československa o učebnicích pro národní a střední školy. Praha 1951.

Verordnungsblatt für den Dienstbereich des Ministeriums für Cultus und Unterricht. Wien 1869–1919 (variantní název *Verordnungsblatt für das Ministerium für Cultus und Unterricht*).

Věstník Ministerstva školství a národní osvěty. Praha 1918–1942.

Věstník Ministerstva školství a osvěty. Praha 1945–1948, 1953.

Věstník Ministerstva školství, věd a umění. Praha 1948–1953.

Vyhláška ministerstva vnitra č. 22/1949 Sb. o změnách úředních názvů míst v roce 1948 ze dne 25. ledna 1949 (účinnost vyhlášky od 15. února 1949), dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1949-22> [cit. 17. června 2022].

Výnos č. 55.900, z 18. prosince 1919. O učebnicích středoškolských, in: *Věstník ministerstva školství a národní osvěty* 2, 1920, č. 1, s. 2.

Výnos MŠANO ze dne 11. září 1941, čís. 110.045/41-I/1, o úpravě obrazů a užívání jich při vyučování na školách národních, středních, učitelských ústavech a na školách odborného směru s českým jazykem vyučovacím, in: *Věstník Ministerstva školství a národní osvěty* XXIII/10, 1941, s. 334.

Výsledky ankety ministerstva školství a národní osvěty z roku 1919 o reformě střední školy. Praha 1922.

Zákon č. 186/1960 Sb. o soustavě výchovy a vzdělávání (školský zákon) z 15. prosince 1960.

Zákon č. 189/1919 Sb., o školách národních a soukromých ústavech vyučovacích a vychovávacích z 3. dubna 1919.

Zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních a středních škol (školský zákon) z 22. března 1984.

Zákon č. 31/1953 Sb., o školské soustavě a vzdělávání učitelů ze 7. května 1953.

Zákon č. 63/1978 Sb., o opatřeních v soustavě základních a středních škol z 21. června 1978.

Zákon č. 95/1948 Sb., o základní úpravě jednotného školství z 21. dubna 1948.

Učebnice dějepisu a historické příručky (výběrově)

Do roku 1918

BALBI, Adriano, *Zeměpis, čili, Auplné popsany oboru zemského: podlé poslednjch státnjch změn a neynovějšjch zpráv, s přjpravným úvodem, s porownánjm neydůležitějšjch mincj, měř i wah, a s dokonalými registřjky slow i věcj.* Praha 1835–1848.

BLANDA, František Xaver, *Pastorálka ve škole, čili, Vychovávání mládeže učením, bohoslužbou a kázní svatě církve katolické.* Praha 1884.

BLANDA, František Xaver, *Stručný přehled starožitností biblických: pomůcka k výkladům biblického dějepisu ve školách českých. Díl I., Zeměpis biblický a bohoslužebná zařízení národa vyvoleného.* Praha 1895.

DUŠEK, Vavřinec Josef, *Padesátileté panování J. V. císaře Františka Josefa I. a jeho význam pro povznesení blahobytu, literatury a umění v Rakouskouherské říši.* Praha 1899.

FRUMAR, Adolf – JENEWEIN, Felix, *Dějepisné obrazy.* Praha 1880.

GINDELY, Jan Antonín, *Dějepis pro školy obecné a měšťanské I–III.* Praha 1876.

HÖFLER, Karl Adolf Constantin, *Lehrbuch der allgemeinen Geschichte: für Unter-Gymnasien und Mittelschulen. Erster Band, Geschichte der Altertums.* Prag 1857.

HÝBL, František – BIDLO, Jaroslav – ŠUSTA, Josef, *Všeobecný dějepis pro vyšší třídy škol středních. Díl první, Dějiny starého věku; Díl druhý, Dějiny středního a nového věku do roku 1648; Díl třetí, Dějiny nového věku od roku 1648.* Praha 1911–1913 a další vydání.

JIREČEK, Hermenegild, *Antiquae Boemiae usque ad exitum saeculi XII.: topographia historica.* Vindobonae; Pragae 1893.

JIREČEK, Hermenegild, *Unser Reich vor zweitausend Jahren: eine Studie zum historischen Atlas der Österr. ungarischen Monarchie.* Wien: Hölzel 1893.

KALOUSEK, Josef, *Děje Král. České Společnosti Náuk: spolu s kritickým přehledem publikací jejich z oboru filosofie, historie a jazykovědy.* Praha 1885.

KAMENÍČEK, František – DVOŘÁK, Rudolf, *Dějepis mocnářství rakousko-uherského se zvláštním zřetelem ke zřízení jeho pro osmou třídu gymnasijsní.* Praha 1899.

KAMENÍČEK, František – DVOŘÁK, Rudolf, *Všeobecný dějepis pro vyšší třídy středních škol. První díl, Starý věk; Druhý díl, Střední věk; Třetí díl, Nový věk.* Praha 1896–1898 a další vydání.

KOVÁŘ, M. R., *Všeobecné dějiny odrůstajícím dívkám československým: věk starý, střední a nový (pominutím dějin zemí českých i rakouských)*. Praha 1871.

LEPAŘ, Jan, *Jana Lepaře Všeobecný dějepis k potřebě žáků na vyšších gymnasiích československých, Díl I. Starý věk; Díl II. Středověk; Díl III. Nový věk*. Praha 1867, 1869, 1871 a další vydání: 1. díl: 1870, 1878, 1893; 2. díl: 1876, 1890; 3. díl: 1878, 1895 (vydání 1895 upraveno Janem Macháčkem).

LEPAŘ, Jan, *Popis mocnářství rakouského*. Praha 1863.

LEPAŘ, Jan, *Popis mocnářství Rakousko-Uherského ku potřebě středních škol*. Praha 1872, 1875.

LEPAŘ, Jan, *Přehled dějin rakouského Slezska*. Praha 1866.

PAŘÍZEK, Aleš, *Versuch einer Geschichte Böhmens für den Bürger. Nebst angehängter Historischen Erdbeschreibung dieses Landes. Zum Gebrauche der Jugend verfasst*. Prag 1781.

PEKAŘ, Josef, *Dějiny naší říše: se zvláštním zřetelem ke královstvím v říšské radě zastoupeným*. Praha 1914.

ŠEMBERA, František – MACHÁČEK, *Dra Františka Šembery Učebná kniha dějepisu všeobecného pro vyšší třídy škol středních. III, Nový věk*. Praha 1904.

ŠEMBERA, František – MACHÁČEK, Jan, *Dra Františka Šembery Učebná kniha dějepisu všeobecného pro vyšší třídy škol středních. Díl II., Středověk*. Praha 1900.

ŠŤASTNÝ, Jan – LEPAŘ, Jan – SOKOL, Josef, *Čítanka pro školy obecné i měšťanské*. Praha 1878–1884.

TOMEK, Václav Vladivoj, *Děje království Českého*. Praha 1885⁵, 1891⁶, 1898.

TOMEK, Václav Vladivoj, *Děje mocnářství rakouského*. Praha 1845 a další vydání.

TOMEK, Václav Vladivoj, *Novější dějepis rakouský (od r. 1526 do r. 1860)*. Praha 1887.

WELLNER, Max, *Das Leben und die Lehre unseres Herrn Jesu Christi: mit Hervorhebung der Zeit- und Ortsverhältnisse. Erster Abschnitt, Die Jugendgeschichte*. Prag 1888.

WELLNER, Max, *O složení evangelií*. Domažlice 1892.

WOLF, Heinrich Johann, *Geschichte des Königreichs Böhme zum Gebrauche der studierenden Jugend in den k. k. Staaten*. Wien 1783.

1918–1948

ALTRICHTER, Anton, *Lehrbuch der Geschichte für die unteren Klassen der Mittelschulen*. Brünn 1923.

- ALTRICHTER, Anton, *Lehrbuch der Geschichte für Mittelschulen I–V*. Brünn 1928.
- BIDLO, Jaroslav – ŠUSTA, Josef – DOBIÁŠ, Josef, *Všeobecný dějepis pro vyšší třídy škol středních I–III*. Praha 1932–1934, 1935–1937 (vydání pro reálky), 1938, 1947–1948.
- BÖHM, Jan, *Historia I*. Praha 1926.
- DORAZIL, Otakar, *Dějepisná příručka*. Praha 1938.
- DORAZIL, Otakar, *Evropa v obrazech: 480 pohledů a 7 plánů velkých měst různých států Evropy*. Praha 1937.
- DORAZIL, Otakar, *Kapesní historická příručka*. Praha 1932, 1933, 1934 a 1937.
- DORAZIL, Otakar, *Kroky lidstva: přehled světových dějin*. Praha 1938, 1946.
- DORAZIL, Otakar, *Kroniky mluví: český středověk ve vyprávění současníků*. Praha 1946.
- DORAZIL, Otakar, *Mezinárodní Červený kříž v historii světové*. Praha 1927.
- DORAZIL, Otakar, *Světové dějiny v kostce: historická příručka*. Praha 1946, 1947.
- DORAZIL, Otakar, *Vládcové v dějinách Evropy I–V*. Praha 1934–1936.
- FRANEK – BADURA, *Historia śriedniowieczna i nowożytna*. Frysztat 1931.
- FRANEK – BADURA, *Historia śriedniowieczna*. Frysztat 1932.
- GEBAUEROVÁ, Marie – JIRÁK, Antonín – REITLER, Antonín, *Dějepis pro školy měšťanské* (od roku 1930 *Dějepis pro měšťanské školy*) I–III. Praha 1908–1937, 1945, 1946; slovenská verze upravená Karlem Kolmanem vycházela od roku 1920.
- HORÁK, Ladislav, *Dějepis a nauka občanská pro I. (II. / III.) třídu měšťanských škol*. Praha 1921–1922, 1925–1926² (zkrácené vyd.), 1928–1931, 1933–1937; pro IV. třídu od roku 1927.
- HORÁK, Ladislav, *Dějepis pro I. třídu měšťanských škol*. Praha 1911.
- HRBEK, Josef – VODEHNAL, Josef, *Všeobecný dějepis pro vyšší třídy středních škol I–III*. Praha 1933–1935, 1937, 1947–1948.
- KAPRAS, Jan, *Český stát v historickém vývoji a v dnešní podobě dle ustanovení kongresu pařížského*. Praha 1920³.
- KLIK, Josef, *Učebnice dějepisů pro nižší třídy škol středních. Díl I. Starověk a středověk do konce XIII. století; Díl II. Středověk od XIV. stol. a novověk až do osvícenství; Díl III. Novověk od osvícenství až po naše časy. Opakování československých dějin*. Praha 1936–1938.
- KREJCAR, Jan Vítězslav – VLACH, Jaroslav, *Dějepis obecný pro nižší třídy škol středních I–III*. Praha 1918–1924.
- KŘENEK, Josef, *Náčrty k dějepisnému vyučování starého, středního a nového věku*. Mělník 1932.
- LAMEŠ, Jaroslav – ZPĚVÁK, František, *Učebnice dějepisné vlastivědy pro I. třídu středních škol*. Praha 1935.
- LÍVA, Václav – PLÁČEK, Josef – SCHAMS, Rudolf, *Dějepisná čítanka pro nižší třídy středních škol*. Praha 1934.

LÍVA, Václav – PLAČEK, Josef – SCHAMS, Rudolf, *Historická četba: dějepisné čítanky pro vyšší třídy středních škol I-II*. Praha 1935–1937.

LOMSKÝ, Josef, *Učební texty pro všeobecný dějepis pro 7. třídu středních škol: od osvícenství po přítomnost I-III*. Praha 1948.

NEMEŠKAL, Stanislav – SOSÍK, Alois – VRÁNA, Stanislav, *Obrazy z dějin lidstva I-III*. Zlín 1936–1938.

NEMEŠKAL, Stanislav – SOSÍK, Alois – VRÁNA, Stanislav, *Stručný přehled českých dějin: pro žáky vyšších tříd národních škol*. Praha 1946.

NEMEŠKAL, Stanislav, *Pracovní dějepisný slovníček*. Praha 1935².

PAUR, Jaroslav, *Cesta: učebnice dějepisu pro měšťanské školy I-III*. Praha 1934–1937.

PEKAŘ, Josef – KLIK, Josef, *Dějiny Čech a Moravy: od pravěku až do polovice 18. století*. Praha 1942.

PEKAŘ, Josef, *A csehszlovák nemzet történelme: a középiskolák legfelső osztályai számára*. Prága 1925.

PEKAŘ, Josef, *Dějiny československé: pre najvyššiu triedu stredných škôl*. Praha 1938.

PEKAŘ, Josef, *Dějiny československé: pro nejvyšší třídy škol středních*, Praha 1921, 1922, 1937 (přepřacováno a zkráceno Josefem Klikem).

PEKAŘ, Josef, *Dějiny ČSR I-II*. Hinton Hall [1939–1945].

PEŠEK, Josef a kol., *Historia Czechosłowacji*. Praha 1926.

PEŠEK, Josef, *Z domova a ciziny: pro nižší třídy škol středních I-III*. Praha 1923–1924, 1928, slovenská verze 1924–1926.

REBHANN, Andreas, *Lehrbuch der Geschichte für die unteren Klassen der deutschen Mittelschulen in der Čechoslovakischen Republik*. Reichenberg 1923, 1924.

ROMPORTL, Simeon, *Historický místopis k dějepisnému atlasu pro střední školy*. Olomouc 1930.

SOCHOR, Jaroslav, *Učebnice dějepisu pro nižší třídy středních škol I-III*. Praha 1934–1937, 1943 (pro Čs. státní střední školu ve Velké Británii), 1946–1947 (i IV. díl).

STEINITZ, Ernst, *Landes- und Staatskunde der Čechoslovakischen Republik. Als Lehrbuch der Geographie, Geschichte und Bürgerkunde für die oberste Klasse der mittleren Lehranstalten, sowie zum Gebrauche beim Selbststudium*. Böhmisches Leipa 1924, 1933³, 1937⁴.

ŠTORCH, Eduard – ČONDL, Karel, *Pracovní učebnice dějepisu*. Praha 1934–1937, 1946–1948.

ŠUJAN, František – DVOŘÁK, Rudolf – NOVÁK, Antonín, *Dějepis pro nižší třídy středních škol I-III*. Praha 1923⁸⁻⁹.

THOMAS, Ferdinand, *Das Wichtigste aus der Geschichte. Ein Leitfaden beim Unterrichte in den deutschen Bürgerschulen des tschecho-slowakischen Staates*. Reichenberg 1920.

TREIXLER, Gustav, *Lehrbuch der Geographie, Geschichte und Bürgerkunde des Čechoslovakischen Staates: für die oberste Klasse der gymnasien, Realgymnasien, Realschulen und andere Mittelschulen*. Reichenberg 1920, 1932.

VLACH, Jaroslav – HAYEK, Alois, *Dějepis obecný pro nižší třídy škol středních. Díl I. Starý věk.* Vídeň 1926.

WEICHET, Eduard, *Dějepisné náčrty k vyučovacím účelům, [Sešit 1].* Praha 1931.

WOYNAR, Karl – CZUCZKA, Ernst, *Lehrbuch der Geschichte für die Oberstufe der deutschen Mittelschulen in der Čechoslovakischen Republik I–III.* Reichenberg 1924–1926, 1927, [1937].

ZECHNER, Franz, *Lehrbuch der Geschichte für die Unterklassen der deutschen Mittelschulen und für verwandte Lehranstalten in der Čechoslovakischen Republik I–V.* Warnsdorf 1927.

1948–1989

BARTOŠEK, Karel, *Dějepis pro 9. ročník základní školy.* Praha 1963, 1966⁴.

DOHNAL, Miloň – JÍLEK, Tomáš – BALCAR, Luboš, *Dějepis pro 6. ročník experimentálních škol.* Praha 1979².

DOHNAL, Miloň – KÁŇA, Otakar, *Dějepis pro 9. ročník základní devítileté školy.* Praha 1977.

DOHNAL, Miloň, *Dějepis pro 8. ročník základní devítileté školy.* Praha 1973.

DOHNAL, Miloň, *Historia dla klasy 9. dziewięcioletniej szkoły podstawowej.* Praha 1977.

DOHNAL, Miloň, *Dějepis pro 7. ročník experimentálních škol.* Praha 1981².

DOHNAL, Miloň, *Történelem az alapiskola 8. osztálya számára. Köt. 1.* Bratislava 1983.

FLOREK, Ondrej – ČAPEK, Vratislav – MACEK, Zdeněk – SUTTY, Miroslav, *Dějepis pro 2. ročník středních odborných škol a pro 1. ročník středních odborných učilišť (studijní obory).* Praha 1985.

HÁNL, Jiří – TEICHOVÁ, Alice, *Dějepis pro 2. ročník odborných škol.* Praha 1960 a další vyd.

HÁNL, Jiří a kol., *Dějepis pro 1. ročník odborných škol.* Praha 1958.

Historický ústav ČSAV, *Přehled československých dějin.* Praha 1958–1960,

HUSA, Václav – KROPILÁK, Miroslav, *Československé dějiny: učebnice pro střední školu.* Praha 1966⁶.

CHARVÁT, Jaroslav, *Istoria svitu: pidručnyk dlja 1 i 2 klasu himnazij ta 1 klasu serednich fachovyh škol. [1. častyna].* Bratislava 1973².

CHARVÁT, Jaroslav, *Svetové dejiny: učebnica pre 1. a 2. ročník stredných všeobecno-vzdelávacích škôl.* Bratislava 1968.

CHARVÁT, Jaroslav, *Světové dějiny: učebnice pro I. a II. ročník středních všeobecně vzdělávacích škol a I. ročník středních odborných škol.* Praha 1967 a další vyd.

CHARVÁT, Jaroslav, *Világ történelem: az áztalanos középiskolák 1. és 2. s a középökü szakiskolák 1. osztalya számára*. Bratislava 1968.

JÍLEK, Tomáš – BUTVINOVÁ, Marta – DOHNAL, Miloň, *Istorija dlja 7-ho klasu osnovnoji školy*. Bratislava 1982.

MACEK, Josef a kol., *Československá vlastivěda*. 6 sv. Praha 1963–1971.

MICHOVSKÝ, Václav, *Z dávné minulosti lidstva: [dějepis pro 6. ročník]*. Praha 1966.

POLIŠENSKÝ, Josef, *Dějepis pro devátý ročník: pokusná učebnice, II. část*. Praha 1957.

PURŠ, Jaroslav et al., *Přehled dějin Československa*. 2 sv. Praha 1980–1982.

SOSÍK, Alois, *Dějepis pro šestý ročník. Pokusná učebnice, I. část*. Praha 1959.

Odborná periodika a dobová publicistika, recenze a zprávy o zpracování atlasů

Archeologické rozhledy: informační orgán archeologických a příbuzných vědeckých ústavů v Československu. Praha 1949–

Athenaeum: listy pro literaturu a kritiku vědeckou, Praha 1883–1893.

Biblioteca historico-geographica oder systematisch geordnete Uebersicht der in Deutschland und dem Auslande auf dem Gebiete der gesammten Geschichte und Geographie neu erschienenen Bücher. Göttingen 1853–1861.

Blahověst: katolický týdeník pro Čechy, Morawany, Slowáky a Slezany. Praha 1847–1852, 1855–1895.

Budivoj. Budějovice 1864–1914.

Časopis Českého museum. Praha: J. G. Calve, 1831–1854.

Časopis Musea království Českého. Praha 1855–1922.

Čech: politický týdeník katolický. Praha 1869–1896, 1904–1937.

Česká revue: měsíčník Národní strany svobodomyšlné, věnovaný veřejným otázkám. Praha 1897–1930.

Česká škola: časopis vychovatelský pro učitelstvo a přátele školství národního v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku. Praha 1879–1898.

Česká včela (příloha k Pražským novinám). Praha 1834–1847.

Československý časopis historický. Praha 1953–1989.

Český časopis historický. Praha 1895–1949, 1990 –

Český učitel. Praha 1897–1941.

Dějepis a zeměpis ve škole. Praha 1959–1968.

Dějepis ve škole. Praha 1968–1970.

Dějepis ve škole: časopis pro dějepis, ústavu ČSR a SSSR. Praha 1954–1958.

Historická geografie. Praha 1968–

Hlídky: měsíčník vědecký se zvláštním zřetelem k apologetice a filosofii. Brno 1896–1941.

Krok: časopis věnovaný veškerým potřebám středního školství. Praha 1887–1899.

Lidové noviny. Brno 1893–1945.

Mladoboleslavské listy: orgán strany svobodomyšlné v Pojizeří. Mladá Boleslav 1890–1943.

Moravská orlice. Brno 1863–1943.

Národní listy. Praha 1861–1941.

Obzor: list pro poučení a zábavu. Brno 1878–1910.

Oesterreichische Buchhändler-Correspondenz. Wien 1860–2013 (variantní název: *Österreichisch-ungarische Buchhändler-Correspondenz*).

Pedagogické rozhledy: věstník literárního a pedagogického odboru při Ústředním spolku jednot učitelských v Čechách. Praha 1888–1932.

PETERMANN, August, *Mittheilungen aus Justus Perthes' Geographischer Anstalt über wichtige und neue Erforschungen auf dem Gesamtgebiete der Geographie*. Gotha 1855–1878.

Práce: politický týdeník pro dělnictvo. Moravská Ostrava 1891–1898.

Revue učebných pomůcek. Praha 1903–1914.

Společenské nauky ve škole: časopis pro občanskou nauku, dějepis, zeměpis a vlastivědu. Praha 1948–1951.

Společenské vědy ve škole: časopis pro občanskou nauku, filosofii, dějepis a zeměpis. Praha 1952–1953.

Společenské vědy ve škole: časopis pro vyučování dějepisu, občanské výchově a filosofii. Praha 1971–1990.

Školské reformy: příloha "Českého učitele". Praha: Zemský ústřední spolek jednot učitelských, 1919–1940.

Učitelské noviny. Praha 1883–1939; 1966–1991; 1992–

Venkov: orgán České strany agrární. Praha 1906–1945.

Věstník českých profesorů. Praha 1895–1921.

Volná myšlenka: časopis volných myslitelů českých. Praha 1905–1938.

Všehrd: časopis českých právníků. Praha 1919–2011.

Vychovatel v Čechách a na Moravě. Praha 1943–1945.

Zeitschrift für allgemeine Erdkunde, Neue Folge. Berlin 1856–1865.

Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien. Wien 1850–1920.

BEDNÁŘ, Karel – HORÁK, Jiří Václav, *Historické nástěnné mapy vydané u nás v letech 1945–1960*, ČsČH 8/5, 1960, s. 760.

BEDNÁŘ, Karel – JANKA, Jaromír – CHOD, Stanislav, *Atlas československých dějin*, Dějepis a zeměpis ve škole 9/8, 1966/1967, s. 233–235.

BEDNÁŘ, Karel, *Problematika znázornění hospodářských jevů na mapách Atlasu československých dějin*, HG 1, 1968, s. 28–37.

BOHÁČ, Zdeněk, *Deset let od vydání Atlasu československých dějin*, HG 13, 1975, s. 261–270.

BOHÁČ, Zdeněk, M. Buchvaldek a kol., *Archeologický Atlas Evropy a Československa*, ČsČH 28/4, 1980, s. 607.

BOHÁČ, Zdeněk, M. Buchvaldek a kol., *Archeologický Atlas Evropy a Československa*, HG 20, 1982, s. 332.

BOKES, František, *Atlas československých dějin a slovenská historiografie*, HG 1, 1968, s. 15–17.

BROFT, Miroslav, *Vojenskohistorická část Československého vojenského atlasu*, HG 1, 1968, s. 64–82.

DOBIÁŠ, Josef, *J. V. Šimák: Středověká kolonizace v zemích českých*, ČČH 45, 1939, s. 295.

DOUCHA, František, *Atlas starého světa*, in: Česká včela, č. 42 z 27. května 1845, s. 170.

F.L.R. (pravděpodobně František Ladislav Rieger), *Malý zeměpisný atlas*, in: Noviny z oboru literatury, umění a věd. Příloha ku Kwětům, čís. VI z 22. března 1843, s. 21–22.

FAKTOROVÁ, Ludmila, *Světové shromáždění za mír a život, proti jaderné válce*, Společenské vědy ve škole XL, 1983/1984, s. 98–99.

František NERAD, *Úvahy: Dr. Hermenegild Ritter v. Jireček, Unser Reich von zweitausend Jahren*, Krok 9/1, 1895, s. 14–16.

HORÁK, Jiří Václav – VANIŠ, Jaroslav, *Nový školní historický atlas*, ČsČH 9/4, 1961, s. 532–536.

HORÁK, Jiří Václav, *Kapesní atlas světových dějin*, 1977, ČsČH 26/5, 1978, s. 791.

HORÁK, Jiří Václav, *Politická a kulturní tematika v Atlasu československých dějin*, HG 1, 1968, s. 21–22.

HORÁK, Jiří Václav, *Školní atlas československých dějin. Příloha*, ČsČH 26/6, 1978, s. 929–930.

HRALA, Jiří, *Archeologická část Atlasu československých dějin*, HG 1, 1968, s. 18–20.

HŮRSKÝ, Josef, *Thematische Verkehrskarten für den Historischen Atlas der ČSSR*, Petermanns Geographische Mitteilungen 107/4, 1963, s. 297–303.

JANKA, Jaromír, *Historický atlas revolučního hnutí*, Dějepis ve škole III/7, 1956, s. 334–335.

- JANKA, Jaromír, *Ještě o novém dějepisném atlasu*, Dějepis a zeměpis ve škole 3, 1960, s. 91–92.
- JANKA, Jaromír, *Mapové publikace ÚSGK v r. 1959*, Dějepis a zeměpis ve škole 3/3, 1960/1961, s. 73.
- KOVAŘÍK, Jaroslav, *Několik poznámek ke kartografickému zpracování Atlasu československých dějin*, HG 1, 1968, s. 40–42.
- KUCHAŘ, Karel, *Výstava světové kartografie*. Praha 1935.
- LINKER, Gustav, *Atlas starého světa*, Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien 6, 1855, s. 645–650.
- LINSBAUER, Valentine – NARWELEIT, Gerhard – NEEF, Wolfgang – STRENZ, Wilfried, *Der „Atlas der Tschechoslowakischen Geschichte“ - ein moderner historischer Nationalatlas*, Jahrbuch für Wirtschaftsgeschichte / Economic History Yearbook 8/2, 1967, s. 430–458.
- MEDKOVÁ, Marie, *Příprava tvorby a vydání Atlasu dějin ČSSR*, Sborník československé společnosti zeměpisné 1, 1963, s. 98–101.
- MENDL, Bedřich, *O našich historických mapách*, ČČH 37/3–4, 1931, s. 574–583.
- PAUZOVÁ, Anna, *Nové učební pomůcky*, Společenské vědy ve škole XXXVII, 1980/1981, s. 15, 110; XXXVIII, 1981/1982, s. 45, 259; XL, 1983/1984, s. 113, 305.
- PAXA, Josef, *Několik poznámek k připravovanému vydání Československého vojenského atlasu*, Dějepis a zeměpis ve škole VII, 1964–1965, s. 83.
- PECKA, Karel, *Organisation of Work on the National Atlas of Czechoslovakia and the Atlas of Czechoslovak History*, Geodetický a kartografický obzor 10/7, 1964, s. 156–160.
- POKORNÝ, Ota, *Mapy administrativního členění Atlasu československých dějin*, HG 1, 1968, s. 38–39.
- POKORNÝ, Ota, *Školní atlas československých dějin*, Sborník Československé společnosti zeměpisné 1, 1961, s. 93–95.
- PRÁŠEK, Justin Václav, *Dr. Xaver Blanda, Stručný přehled starožitností biblických*, Časopis Musea Království českého 69/3, 1895, s. 518–524.
- PRAVDOVÁ, Marie, *Školní atlas československých dějin*, Dějepis a zeměpis ve škole I, 1959, s. 306–307.
- Přehled našich nástěnných dějepisných map z let 1955–1960*, Dějepis a zeměpis ve škole II, 1960, s. 191.
- PURŠ, Jaroslav, *Atlas československých dějin na londýnském kongresu*, ČsČH 12/6, 1964, s. 925–926.
- PURŠ, Jaroslav, *Atlas československých dějin*, HG 1, 1968, s. 6–8.
- PURŠ, Jaroslav, *Historical Atlas of Czechoslovakia*, Journal of the Czechoslovak Geographical Society – Supplement for the 20-th International Geographical Congress. London 1964, s. 201–207.
- SEDLÁČEK, Jaroslav, *Dr. Xaver Blanda, Stručný přehled starožitností biblických*, Katechetické listy 3/3 a 4, 1895/1896, s. 70–71, 95.
- Sekce Atlasu československých dějin*, HG 1, 1968, s. 5–61.
- SEMOTANOVÁ, Eva, *Kapesní atlas světových dějin, Díl 1., 2., 1987*, ČsČH [37/2, 1989, s. 302.](#)

SCHLENGER, Herbert, *Atlas československých dějin [Atlas der tschechoslowakischen Geschichte]*, Zeitschrift für Ostforschung 16/1, 1967, s. 155–158.

SKLENÁŘ, Karel, [*Přehled nové literatury*], Archeologické rozhledy XXX/3, 1978, s. 351.

VANIŠ, Jaroslav, *Vývoj pozemkového vlastnictví v době feudální v kartografickém zpracování Atlasu československých dějin*, HG 1, 1968, s. 23–27.

VÁVRA, Ivan, *Uherská cesta*, HG 1, 1968, s. 43–61.

Vzácné dílo (K vydání Historického atlasu revolučního hnutí), in: Rudé právo. Ústřední orgán komunistické strany Československa 36/133, neděle 13. května 1956, s. 2. Autor recenze je uveden iniciálami „(jb)“.

WINTERS, Stanley B., *Atlas československých dějin*, The American Historical Review 73/1, 1967, s. 173–174.

ŽIVNÝ, Ladislav J. (ed.), *Bibliografický katalog, část 1*. Praha 1923.

Osobní paměti, dobové biografické medailonky tvůrců atlasů (laudatia, nekrology)

ALTRICHTER, Anton, „*Was ich im Kopfe hatte, konnten sie mir nicht nehmen!*“ Rothenberg 1981.

BEZOUŠKA, Bohumil, *Jak jsem proskotačil život*. Praha 1993.

DORAZIL, Otakar, *Chtěl jsem býti učitelem*. Praha 1939.

Dvacet let činnosti České grafické Unie a. s. v Praze: 1900–1920. Praha 1920.

GOTH, Ignaz, *Die Persönlichkeit Dr. Anton Altrichters: zur Vollendung seines 60 Lebensjahres*, in: Zeitschrift des Vereines für die Geschichte Mährens und Schlesiens 1, 30. března 1942, s. 5 a 14.

HONL, Ivan, Prof. dr. Bohuslav Horák nositel Řádu práce 3./3. 1881 – 26./12. 1960, *Časopis Společnosti přátel starožitností* 69/2, 1961, s. 66–69.

CHOCHOLOVÁ, Anděla, *Výuka dějepisu za Protektorátu*, in: H. Směřičková ed., *První české dívčí gymnázium 1890–1990. Sborník ke 100. výročí*. Praha 1990, s. 109–113.

[*Ignác Leopold Kober, vzpomínkový text*]. *Humoristické listy* 26/13, 1884, s. 100. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=HumL/26.1884/13/100.png> [cit. 17. června 2022].

Jan Lepař, in: Světozor. Obrázkový týdeník 21/26, 20. května 1887, s. 414.

[*Jan Lepař, nekrolog*]. *Národní listy* 42/180, 2. 7. 1902, s. 2. Dostupné z: <http://kramerus.nkp.cz/kramerus/handle/ABA001/9312454> [cit. 17. června 2022].

KLIK, Josef, *Dr. Jar. Lameš*, *Časopis Společnosti přátel starožitností* 51–53/1–2, 1943–1945 (vyd. 1946), s. 146–147.

L. H. (pravděpodobně Ladislav Hosák), *Sedmdesátiny dr. Bohuslava Horáka*, *Časopis Společnosti přátel starožitností* 59/2, 1951, s. 51–52.

MÁTEJ, Jozef, *K sedemdesiatinám univ. profesora dr. Petra Vajcika*, in: Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského. *Pedagogica III*, 1972, s. 11–15.

[*Max Wellner, nekrolog*], in: *České noviny: dříve Posel z Prahy* 184, 2. srpna 1882, s. 2 vpravo dole.

PEKAŘ, Josef, *V Hermenegildu Jirečkovi*, ČČH 16, 1910, s. 114–116.

POLIŠENSKÝ, Josef, *Dr. O. Dorazil devadesátníkem*, Lidová demokracie 35/65, 17. března 1979, s. 5.

SEDLÁK, Josef, *Z lavice za katedru: z paměti učitele*. Praha 1960.

STEJSKAL, František, *František Xaver Blanda zemřel*, Časopis katolického duchovenstva 1+2, 1917, s. 134–135.

ŠUSTA, Josef – STLOUKAL, Karel (ed.), *Léta dětství a jinošství. Vzpomínky I*. Praha 1947.

Archivní materiál a archivní pomůcky

Archiv Kanceláře prezidenta republiky, *Řád práce (zřízen vládním nařízením č. 30/1951 Sb. ze dne 3. dubna 1951): seznam nositelů (Archiv KPR, fond KPR, Evidenční knihy k udělování státních vyznamenání, inv. č. 45–47, knihy č. 9–11)*. 2012. Dostupné z: <https://www.prazskyhradarchiv.cz/file/edee/vyznamenani/rpr.pdf> [cit. 17. června 2022].

Archiv Národního muzea, fond Josef Kalousek, karton 14, *Wáclaw Wladiwoj Tomek Josefu Kalouskovi*.

Národní archiv ČR, fond Ústav dějin KSČ, karton 73, sign. 476, složka *ČSAV Hist. Atlas – připomínky ústavu*, fol. 51–78.

Archiv Akademie věd ČR, fond Česká akademie věd a umění, NAD 1, inv. č. 13, Protokoly I. třídy. Kniha č. 8, dostupné z: <http://vademecum.mua.cas.cz/vademecum/permalink?xid=DB2A98151A7411E5A7184437E66A1E83> [cit. 17. června 2022].

Státní oblastní archiv v Hradci Králové, NAD 190 Sbírká matrik Východočeského kraje 1587–1949, sign. 106–7300 *Náchod a předměstí, matrika zemřelých 1902–1913*.

Seznam použité literatury

BAČKOVSKÝ, František, *Přehled písemnictví českého doby nejnovější*. Praha 1899.

BADZIAG, Astrid – MOHS, Petra – MEINECKE, Wolfgang, *Schulatlanten in Deutschland und benachbarten Ländern vom 18. Jahrhundert bis 1950. Ein bibliographisches Verzeichnis*, hrsg. von Lothar Zögner. München; New York; London; Paris 1982.

BAKER, Alan R. H., *Geography and History: Bridging the Divide*. Cambridge 2003.

BARTOŠ, Josef, *Úvod do metodiky a techniky historické práce*. Olomouc 1992.

BENEŠ, Jakub, „Zelené kádry“ jako radikální alternativa pro venkov na západním Slovensku a ve středovýchodní Evropě (1917–1920), *Forum Historiae* 9/2, 2015, s. 20–34.

BENEŠ, Zdeněk, *Co je školní dějepis a co s ním? Dějiny ve škole a škola jako historická dílna*, in: Magdalena Šustová (ed.), *Dějiny ve škole – škola v dějinách*, *Historia scholastica*, sv. 1. Praha 2010, s. 13–24.

BIMKOVÁ, Dana, *Pedagogické časopisy pro výuku dějepisu jako praktická metodická pomoc československému učiteli dějepisu v období 1948–1970*. Diplomová práce, Pedagogická fakulta UK v Praze, 2011.

BLACK, Jeremy, *Historical Atlases Reconsidered*, *Historian* 39, 1993, s. 16–20.

BLACK, Jeremy, *Historical review: Historical Atlases*, *The Historical Journal* 37/3, 1994, s. 643–667.

BLACK, Jeremy, *Mapping the Past: Historical Atlases*, *Orbis* 47/2, 2003, s. 277–293.

BLACK, Jeremy, *Maps and History. Constructing Images of the Past*. New Haven; London 2000.

BLACK, Jeremy, *Maps and Chaps: the Historical Atlas. A Perspective from 1992*, *Storia della Storiografia* 21, 1992, s. 91–114.

BLACK, Jeremy, *Maps and politics*. Chicago 1997

BLACK, Jeremy, *The Historical Atlas: a Tool and Its Limitations*, *Teaching History* 73, 1993, s. 30–32.

BLACK, Jeremy, *The Historical Atlas: Teaching Tool or Coffee-Table Book?*, *The History Teacher* 25/4, 1992, s. 489–512.

BLACK, Jeremy, *Visions of the World: a History of Maps*. London 2003.

BLÁHA, Jan D. – MOČIČKOVÁ, Jitka, *The research-analytic part of preparation of a cartographic work: a case study of an analysis of historical atlases as the basis for creating the Czech Historical Atlas*, *Acta Universitatis Carolinae – Geographica* 53/1, 2018, s. 58–69.

Blanda, Frant. Xav., in: Ottův slovník naučný. Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí, 4. díl Bianchi–Giovini–bžunda. Praha 1891, s. 136.

BOBÁK, Ján, *Historik František Bokes (1906–1968): (k 100. výročiu narodenia)*, *Historický zborník* 16/1–2, 2006, s. 257–261.

BORECKÝ, Vladimír, *Zrcadlo obzvláštního (z našich mašiblí)*. Praha 1999.

BORIA, Edoardo, *Carte come armi: geopolitica, cartografia, comunicazione*. Roma 2012.

BORIA, Edoardo, *Geopolitical Maps: A Sketch History of a Neglected Trend in Cartography*, *Geopolitics* 13/2, 2008, s. 278–308.

BOUČEK, Jaroslav, *Osudy československých interbrigadistů po druhé světové válce*, in: Zdenko Maršálek – Emil Voráček (eds.), *Interbrigadisté, Československo a španělská občanská válka: neznámé kapitoly z historie československé účasti v občanské válce ve Španělsku 1936–1939*. Praha 2017, s. 222–234.

BURKE, Peter, *Variety kulturních dějin*. Brno 2006.

BŮŽEK, Václav a kol., *Úvod do studia historie*. České Budějovice 1994.

CAFOUREK, Petr, *Stručný přehled našich dějepisných atlasů*, Z dějin geodézie a kartografie 2, 1982, s. 107–113.

DÖRFLINGER, Johannes, *Geschichtsatlanten vom 16. bis zum Beginn des 20. Jahrhunderts*, in: Hans Wolff (ed.), 400 Jahre Mercator, 400 Jahre Atlas. „Die ganze Welt zwischen zwei Buchdeckeln“. Eine Geschichte der Atlanten. Weissenhorn 1995, s. 179–198.

DÖRFLINGER, Johannes, *Geschichtskarte / Geschichtsatlas*, in: Ingrid Kretschmer – Johannes Dörflinger – Franz Wawrik, Lexikon zur Geschichte der Kartographie, Bd. 1, A–L. Wien 1986, s. 265–268.

DVOŘÁK, Tomáš a kol., *Úvod do studia dějepisu*. 2 sv. Brno 2014.

EDNEY, Matthew H., *Cartography: the Ideal and Its History*. Chicago 2019.

FABIÁN, Josef a kol., *Kdo byl kdo je kdo na východní Moravě. A-Fi*. [Valašské Meziříčí] 2009.

FABINI, Pavel (ed.), *Historik Josef Kalousek: historiografie, politika, kultura a společnost druhé poloviny 19. století*. České Budějovice; Praha 2016.

FORST, Vladimír (ed.) et al., *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce, díl 2, sv. 1. H–J*. Praha 1993, s. 555–557.

FORST, Vladimír et al., *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. Díl 2, sv. 2. K–L*. Praha 1993.

FRANK, Franz, *Die Wogstisburg*, in: Das Bayerland 22, 1911, s. 33.

GOFFART, Walter A., *Historical atlases: the first three hundred years, 1570–1870*. Chicago 2003.

GRACOVÁ, Blažena, *Školní výuka dějepisu jako prostředek formování národní identity mládeže po vzniku Československa*, in: Blažena Gracová – Martin Tomášek – Barbara Baarová (eds.), 1918: rok 1918 – jeho předpoklady, důsledky a význam v českých/československých a polských učebnicích = rok 1918 – jeho založenia, konsekwencje i znaczenie w czeskich/czechosłowackich i polskich podręcznikach szkolnych. Ostrava 2020, s. 57–74.

GRÜNWALD, Rudolf, *Wogastisburg*, in: Vznik a počátky Slovanů 2, 1958, s. 99–120.

HALBWACHS, Maurice, *Kolektivní paměť*. Praha 2009.

HANTSCHE, Irmgard, *Friedrich Wilhelm Putzger und der Putzger. Zur Anfangsgeschichte eines historischen Atlas*, Internationale Schulbuchforschung 19/1, 1997, s. 5–34.

HANTSCHE, Irmgard, *Geschichtskarten – Ein Medium zwischen Objektivität und tendenziöser Beeinflussung*, in: Hans Süßmuth (Hrsg.), *Geschichtsunterricht im vereinten Deutschland*. Teil II. Baden Baden 1991, s. 257–270.

HANTSCHE, Irmgard, *Geschichtskarten im Unterricht*, *Geschichte lernen: Geschichtsunterricht heute* 59, 1997, s. 5–12.

HANTSCHE, Irmgard, *Putzger, Friedrich Wilhelm*, in: *Neue Deutsche Biographie* 21, 2003, s. 24–25. Dostupné z: <http://www.deutsche-biographie.de/pnd124215408.html> [cit. 17. června 2022].

HARLEY, J. B., *The Map and the Development of Cartography*, in: Harley, J. B. – Woodward, David (eds.), *The history of cartography. Volume 1. Cartography in prehistoric, ancient, and medieval Europe and the mediterranean*. Chicago 1987, s. 1–42.

HASLINGER, Peter – OSWALT, Vadim (eds.), *Kampf der Karten. Propaganda- und Geschichtskarten als politische Instrumente und Identitätstexte*. Marburg 2012.

HASLINGER, Peter, *Die „Arbeit am nationalen Raum“ – Kommunikation und Territorium im Prozess der Nationalisierung*, *Comparativ* 15/2, 2005, s. 9–21.

HÄUFLER, Vlastislav, *Dějiny geografie na Univerzitě Karlově 1348–1967*. Praha 1967.

HEFFERNAN, Michael (ed.), *People, Places, and Ideas in the History of Cartography*, *Imago Mundi* 66 Supplement, 2014.

HEMMERLE, Josef, *Höfler, Konstantin Ritter von*, in: *Neue Deutsche Biographie*, Bd. 9. Hess–Hüttig, Berlin 1972, s. 313–314. Dostupné z: <http://www.deutsche-biographie.de/pnd118774654.html> [cit. 17. června 2022].

HERB, Guntram Henrik, *Geopolitics and cartography*, in: Mark Monmonier (ed.), *History of cartography, Volume 6. Cartography in the Twentieth Century*. Chicago 2015, s. 539–548.

HERB, Guntram Henrik, *Under the map of Germany: nationalism and propaganda, 1918–1945*. London 1997.

HOLUBEC, Stanislav – MOČIČKOVÁ, Jitka, *Zobrazování česko-německé národnostní hranice na mapách v období cca 1820–1940*, *HG* 46/2, 2020, s. 283–340.

HOLUBEC, Stanislav, *První republika a Tomáš Garrigue Masaryk v režimní propagandě a veřejném mínění po roce 1948*, *Marginalia historica* 2/2012, s. 173–182.

HORÁK, Jiří Václav, *Czechoslovak School Historical Cartography after 1970*, *HG* 19, 1980, s. 135–146.

HORSKÝ, Jan, *Dějepisectví mezi vědou a vyprávěním. Úvahy o povaze, postupech a mezích historické vědy*. Praha 2009.

HROCH, Miroslav a kol., *Úvod do studia dějepisu*. Praha 1985.

HROCH, Miroslav a kol., *Úvod do studia dějepisu: určeno pro posl. fakulty filozofické a pedagogické. IV. Metody historikovy práce*. Praha 1983.

HROCH, Miroslav, *Paměť a historické vědomí v kontextu národní pospolitosti*, in: Radka Šustrová – Luba Hédlová (eds.), *Česká paměť: národ, dějiny a místa paměti*. Praha 2014 s. 21–55.

JAKL, Michal, *Historie a současnost podnikání na Jilemnicku, Semilsku a Turnovsku*. Žehušice 2004.

JEZBEROVÁ, Jitka, *Základní rysy výuky dějepisu na našich školách od vzniku Československé republiky*, *Historický obzor* 6(3–4), 1995, s. 86–87.

JIREČEK, Miroslav, *Vývoj vyučovacího předmětu dějepis v letech 1918–2013*. Brno 2014.

JIROUŠEK, Bohumil, *Josef Kalousek: historik v národní společnosti druhé poloviny 19. století*. Praha 2018.

JOSEK, Otakar, *Život a dílo Josefa Kalouska*. Praha 1922.

JŮVA, Vladimír sr. – JŮVA, Vladimír jr., *10. Československá socialistická pedagogika*, in: Úvod do dějin pedagogiky. Brno 2013, s. 129–156. Dostupné z: https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/122288/SpisyFF_270-1987-1_12.pdf?sequence=1 [cit. 17. června 2022].

KÁBOVÁ, Hana – ČTVRTNÍK, Mikuláš (eds.), *Bylo nebylo. Studie (nejen) k dějinám dějepisectví, vzdělanosti a didaktice dějepisu*, Acta Universitatis Carolinae, Historia Universitatis Carolinae Pragensis, Tomus LII. Suppl. 1. Praha 2012.

KÁBOVÁ, Hana, *Josef Vítězslav Šimák. Jeho život a dílo se zvláštním zřetelem k historické vlastivědě*. České Budějovice – Pelhřimov 2013.

KAMUSELLA, Tomasz, *Nacjonalizm i szkolne atlasy historyczne*, Sprawy Narodowościowe 30, 2007, s. 109–130.

KAMUSELLA, Tomasz, *School History Atlases as Instruments of Nation-State Making and Maintenance: a Remark on the Invisibility of Ideology in Popular Education*, Journal of Educational Media, Memory, and Society, 2010, No. 1, Spring, s. 113–138.

Karl Friedrich Rudolf Tempisky, in: Österreichisches biographisches Lexikon 1815–1950, 14. Bd., 65. Lfg. 2014, s. 245. Dostupné z: https://www.biographien.ac.at/oebl/oebl_T/Tempisky_Karl-Friedrich-Rudolph_1821_1902.xml [cit. 17. června 2022].

KLEČACKÝ, Martin – FABINI, Pavel – VELEK, Luboš (eds.), *II. Deníky Josefa Kalouska*. Praha 2016.

KLEČKOVÁ, Kateřina, *Historický vývoj českých školních zeměpisných atlasů*, in: Úloha kartografie v geoinformační společnosti. Plzeň: Západočeská univerzita, 2001. Dostupné z: http://old.gis.zcu.cz/kartografie/konference2001/sbornik/kleckova/kleckova_referat.htm [cit. 17. června 2022].

KLÍMOVÁ, Jarmila, *Vzestup a pád českého dějepisného školního obrazu*, in: Magdalena Šustová (ed.), *Dějiny ve škole – škola v dějinách*. Praha 2010, s. 61–63.

KLUSÁKOVÁ, Luďa (ed.), *Obraz druhého v historické perspektivě. 1. Tisk a historická beletrie při formování historického vědomí v 19. a 20. století*. Praha 1997.

KNAPÍKOVÁ, Jaromíra, *Jan Lepař, opavský pedagog a historik (1827–1902)*, in: *Vlastivědné listy Slezska a Severní Moravy* 29/1, 2003, s. 7–8.

Kober Ignác Leopold, in: *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*, 14. díl Kartel–kraj. Praha 1899, s. 468.

KOMPOLT, Pavol, *Profesor Peter Vajcik a jeho prínos k vzniku modernej pedagogiky na Slovensku*, *Pedagogické spektrum: časopis pre pedagogickú teóriu, školskú prax, politiku výchovy a vzdelávania* 11/5, 2002, s. 83–90.

KONÍŘOVÁ, Marta, *Soupis publikací Jana Lepaře ve fondech oddělení dějin školství Muzea Komenského v Přerově*, in: *Významné pedagogické osobnosti – Jan E. Kosina, Jan Lepař, Josef Úlehla – a jejich podíl na utváření českého školství*. Materiály z odborné konference, konané 6. listopadu 2002 v Přerově. Přerov 2003, s. 34–45.

KONOPSKA, Beata, *Ewolucja treści map w polskich atlasach historycznych*, in: Teresa Bogacz – Beata Konopska (eds.), *Mapa w pracy historyka = Map in the historian's work*; Z Dziejów Kartografii, sv. XI. Wrocław; Warszawa 1999, s. 125–130.

KONOPSKA, Beata, *Rola atlasów geograficznych i historycznych w kształtowaniu świadomości narodowej Polaków na przełomie XIX i XX wieku*, in: Agnieszka Chamera-Nowak – Dariusz Jarosz (eds.), *Na co dzień i od święta. Książka w życiu Polaków w XIX–XXI wieku*. Warszawa 2015, s. 353–370.

KONOPSKA, Beata, *Polskie atlasy historyczne: koncepcje i realizacje*. Warszawa 1994.

KORITENSKÁ, Pavla, *Školní obrazy*. Hradec Králové [2020].

KOŠÁK, František, *Z dějin české katechetiky*, Vychovatel: list věnovaný zájmům křesťanského školství 32/6, 1917, 15. března 1917, s. 56.

KRETSCHMER, Ingrid – DÖRFLINGER, Johannes – HÜHNEL, Helga (eds.), *Atlantes Austriaci = Österreichische Atlanten: kommentierter Katalog der österreichischen Atlanten von 1561–1994*. 1. Band, Österreichische Atlanten 1561–1918 (2 sv.); 2. Band, Österreichische Atlanten 1919–1994. Wien 1995.

KUPČÍK, Ivan, *Alte Landkarten: von der Antike bis zum Ende des 19. Jahrhunderts: ein Handbuch zur Geschichte der Kartographie*. Stuttgart 2011.

KUZMIN, Michail Nikolajevič, *Vývoj školství a vzdělávání v Československu*. Praha 1981.

LARCHER, Valerio – PIOVAN, Silvia, *The Use of Colours in Historical Atlases*, Cartographica 53/2, 2018, s. 115–128.

LARCHER, Valerio, *Historical Atlases' Western Studies in English and German: a Review*, Rivista Geografica Italiana 127, 2017, s. 369–377.

LARCHER, Valerio, *South Tyrol Maps in German and Italian School Historical Atlases as nationalistic cartographic 'Workshop'*. Dizertační práce, Università degli Studi di Padova. Padova 2018.

LE GOFF, Jacques, *Paměť a dějiny*. Praha 2007.

LEHN, Patrick, *Deutschlandbilder: historische Schulatlantzen zwischen 1871 und 1990: ein Handbuch*. Köln 2008.

LEMBERG, Hans, *Ein Geschichtsbuch unter drei Staatssystemen: Josef Pekařs Oberklassenbuch von 1914–1945*, in: Hans Lemberg – Ferdinand Seibt (Hgs.), *Deutsch-tschechische Beziehungen in der Schulliteratur und im populären Geschichtsbild*. Braunschweig 1980, s. 78–88.

Lepař, Jan, in: *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. Patnáctý díl, Krajčij-Ligustrum. Praha 1900, s. 887–888.

Linker, Gustav Wilhelm Reinhardt, in: *Allgemeine Deutsche Biographie*, Band 52, 1906, s. 1–2.

LONG, John H., *Historical Atlas*, in: Mark Monmonier (ed.), *History of Cartography*. Vol. 6. *Cartography in the twentieth Century*. Chicago 2015, s. 92–93.

- Macháček, Jan, in: Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí, díl 16. Lih-Media. Praha 1900, s. 626–627.
- MANDELOVÁ, Helena, „Úkolová škola“ Jaroslava Sochora, in: Sborník prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně: řada společenských věd 16, 1997, s. 108–116.
- MANDELOVÁ, Helena, *Dějepis (školní)*, in: Jaroslav Pánek ed., *Akademická encyklopedie českých zemí D–G*. Praha 2015, s. 23–51.
- MARTÍNEK, Jiří – MARTÍNEK, Miloslav, *Kdo byl kdo. Naši cestovatelé a geografové*. Praha 1998.
- MARTÍNEK, Jiří, *Brož Josef*, in: *Biografický slovník českých zemí 7*, Praha 2007, s. 207.
- MARTÍNEK, Jiří, *Dorazil Otakar*, in: *Biografický slovník českých zemí 13*. Praha 2010, s. 317.
- MARTÍNEK, Jiří, *Geografové v českých zemích 1800–1945: (biografický slovník)*. Praha 2008.
- MITTAG, Detlef, *Geschichtsbilder in Schulgeschichtsatlanten: ein diachroner und synchroner Vergleich*. Dizertační práce, Fernuniversität Hagen. Hagen 1997.
- MITTAG, Detlef, *Schulgeschichtsatlanten – eine Quelle ethnozentrischer Selbstbilder?*, *Internationale Schulbuchforschung* 21/3, 1999, s. 217–234.
- MOČIČKOVÁ, Jitka, *Dějepisné atlasy v Čechách, součást evropské atlasové kartografie 19. století*, *Z dějin geodézie a kartografie* 18, 2016, s. 45–60.
- MOČIČKOVÁ, Jitka, *Dějepisné atlasy v českých zemích od poloviny 19. století do současnosti*, in: Semotanová, Eva – Zudová-Lešková, Zlatica – Močičková, Jitka – Cajthaml, Jiří – Seemann, Pavel – Bláha, Jan D., *Český historický atlas. Kapitoly z dějin 20. století*. Praha 2019, s. 15–24.
- MOČIČKOVÁ, Jitka, *Historický atlas revolučního hnutí: historickokartografické dílo jako nástroj politické propagandy v Československu 50. let 20. století*, *HG 42/2*, 2016, s. 329–368.
- MONMONIER, Mark, *How to Lie with Maps?* Chicago 1991 a další vydání.
- MONMONIER, Mark, *Proč mapy lžou*. Praha 2000.
- MORKES, František, *Dějepis jako dobrodružství poznání*, in: Magdalena Šustová (ed.), *Dějiny ve škole – škola v dějinách*, *Historia scholastica*, sv. 1. Praha 2010, s. 31–38.
- MUCHA, Ludvík, *Česká atlasová kartografie v letech 1945–1975*, *HG 13*, 1975, s. 235–259.
- MUCHA, Ludvík, *České historické atlasy*, *Sborník Československé společnosti zeměpisné* 66/3, 1961, s. 239–251.
- MUCHA, Ludvík, *České školní nástěnné mapy v letech 1848–1918*, *HG 4*, 1970, s. 179–190.
- MUCHA, Ludvík, *K dvoustému výročí narození českého kartografa Václava Merklase*, in: Robert Fencík (ed.), *Historické mapy: zborník z vedeckej konferencie*. Bratislava 2009, s. 133–138.
- MUCHA, Ludvík, *Kartograf Josef Brunclík*, *Acta Universitatis Carolinae. Geographica* 11 (suppl.), 1976, s. 87–96.

MUCHA, Ludvík, *Kartografie na Univerzitě Karlově*, *Geografie: sborník České geografické společnosti* 111/4, 2006, s. 432.

MUCHA, Ludvík, *Nové poznatky o životě a díle Václava Merklase: k dvoustému výročí Merklasova narození*, *Z dějin geodézie a kartografie* 15, 2011, s. 66–80.

MUCHA, Ludvík, *Václav Merklas: život a dílo pražského rytce – kartografa, autora prvních českých zeměpisných atlasů*, *Kartografický přehled* 5, 1950, s. 19–41, 81–88.

NĚMEC, Jiří, *Centralizace německé vědy na Moravě v protektorátu Čechy a Morava: vznik "Německé společnosti pro vědu a národnostní výzkum na Moravě" (Deutsche Gesellschaft für Wissenschaft und Volkstumsforschung in Mähren)*, *Časopis Matice moravské* 129/1, 2010, s. 99–125.

NĚMEC, Miroslav, *Der Umgang mit Sprachenvielfalt und Multikulturalität: Geschichtsatlanten im Schulunterricht der Tschechoslowakei in der Zwischenkriegszeit*, in: Peter Haslinger – Vadim Oswald (eds.), *Kampf der Karten. Propaganda- und Geschichtskarten als politische Instrumente und Identitätstexte in Europa seit 1918*. Marburg 2012, str. 182–199.

NĚMEC, Miroslav, *Emil Lehmann und Anton Altrichter – zwei deutsche Erzieher aus der Tschechoslowakei*, in: *Die "sudetendeutsche Geschichtsschreibung" 1918–1960. Zur Vorgeschichte und Gründung der Historischen Kommission der Sudetenländer. Vorträge der Tagung der Historischen Kommission für die böhmischen Länder (vormals: Sudetenländer) in Brünn vom 1. bis 2. Oktober 2004 aus Anlass ihres fünfzigjährigen Bestehens*. München 2008, s. 151–166.

NĚMEC, Miroslav, *Erziehung zum Staatsbürger? Deutsche Sekundarschulen in der Tschechoslowakei 1918–1938*. Essen 2009.

NĚMEC, Miroslav, *Škola mezi národem a státem. Dějepis na středních školách v meziválečném Československu*, in: M. Šustová, *Dějiny ve škole – škola v dějinách*. Praha 2010, s. 47–60.

NĚMEC, Miroslav, *Ve státním zájmu? Národnostní problematika ve středním školství meziválečného Československa*. Praha 2020.

NĚMEČEK, Jan, *Podkarpatská Rus/Karpatská Ukrajina/Zakarpatsko na konci druhé světové války a události, které formovaly etnoidentifikační procesy rusínského obyvatelstva*, in: *Česko-slovenská historická ročenka*. Bratislava 2016 [vyd. 2017], s. 117–133.

NIEDERSTÄTTER, A., *Schmidt, Wilhelm*, in: *Österreichisches biographisches Lexikon 1815–1950*, 10. Bd., 49. Lfg. Wien 1993, s. 300–301. Dostupné z: https://www.biographien.ac.at/oeb1/oeb1_S/Schmid_Wilhelm_1843_1924.xml;internal&action=hilite.action&Parameter=Wilhelm%20Schmidt [cit. 17. června 2022].

NORA, Pierre, *Mezi pamětí a historií. Problematika míst*, in: Alban Bensa (ed.), *Politika paměti: antologie francouzských společenských věd*. Praha 1998, s. 7–31.

NOSOVSÝ, Karel, *Knihopisná nauka a vývoj knihkupectví československého*. Praha 1927.

NOVÁČEK, Aleš – BLÁHA, Jan D., *Kde leží střední Evropa? Vymezení regionu na základě mentálních map*, *Geografické rozhledy* 30/5, 2020/2021, s. 4–7.

NOVOTNÝ, Jan, *Altrichter Anton*, in: *Biografický slovník českých zemí* 1, Praha 2004, str. 67.

Otakar Dorazil. Kulturně historický kalendář, in: *Zpravodaj města Valašské Meziříčí* 5, 1989, s. 28–29.

PÁNEK, Tomáš, *František Kameníček (1856–1930)*. Bakalářská práce, Historický ústav Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Brno 2008. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/hsdyr/> [cit. 17. června 2022].

PÁNKOVÁ, Markéta – KASPEROVÁ, Dana – KASPER, Tomáš a kol., *Meziválečná školská reforma v Československu*. Praha 2015.

PÁTA, Josef – FRINTA, Antonín, *Vzájemná korespondence J. Konstantina Jirečka a Hermenegilda Jirečka*. Praha 1947.

POLIŠENSKÝ, Josef, *Historik v měnícím se světě*. Praha 2001.

PROKŠ, Petr, *Prof. PhDr. Koloman Gajan, DrSc. (7. listopadu 1918 – 27. prosince 2011)*, *Moderní dějiny* 20/1, 2012, s. 259.

Průruční slovník všeobecných vědomostí II. Praha 1887.

REXOVÁ, Kristina, *Výběrová bibliografie Kolomana Gajana od roku 1997 (s doplňky od roku 1990)*, *ČČH* 110, 2012, s. 385–387.

ROUBÍK, František, *Historické mapy J. V. Šimáka*, *Časopis společnosti přátel starožitností* 69/4, 1961, s. 220–223.

ROUBÍK, František, *Soupis map českých zemí. Svazek 1, Přehled vývoje kartografického zobrazení Čech, Celkové mapy Čech, Mapy krajů v Čechách, Mapy zemí koruny české, Historické mapy českých zemí*. Praha 1951.

RŮŽKOVÁ, Jiřina – ŠKRABAL, Josef a kol., *Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005, II. díl – Abecední přehled obcí a částí obcí v letech 1869–2005*. Praha 2006.

RYANTOVÁ, Marie (ed.), *Korespondence Josefa Kalouska s českými historiky I*. Praha 2019.

RYANTOVÁ, Marie, *Josef Kalousek jako redaktor Archivu českého*, in: *Historik Josef Kalousek: historiografie, politika, kultura a společnost druhé poloviny 19. století*. Praha 2016, s. 147–169.

SEMOTANOVÁ, Eva – CHROMÝ, Pavel – KUČERA, Zdeněk, *Historická geografie: tradice a modernita*. Praha 2018.

SEMOTANOVÁ, Eva, *Dějiny, současnost a perspektivy rekonstrukčních map*, *HG* 34, 2007, s. 197–215.

SEMOTANOVÁ, Eva, *Historická kartografie*, in: Jaroslav Pánek (ed.), *Akademická encyklopedie českých dějin*, sv. V. H/1. Praha 2018, s. 80–83.

SEMOTANOVÁ, Eva, *Kartografie v historické práci*. Praha 1994.

SEMOTANOVÁ, Eva, *Mapy Čech, Moravy a Slezska v zrcadle staletí*. Praha 2001.

SEMOTANOVÁ, Eva, *Stará versus historická mapa*, *ArcRevue* 3, 2016, s. 46.

SEMOTANOVÁ, Eva, *Výběrový katalog atlasů: mapová sbírka Ústavu československých a světových dějin ČSAV = Otbornyj katalog atlasov: kollekcija kart Instituta čechoslovackoj i mirovoj istorii Čechoslovackoj akademii nauk = Selective catalogue of atlases: map collection of the Institute of Czechoslovak and World History of the Czechoslovak Academy of Sciences = Atlanten –*

Auswahlkatalog: Kartensammlung des Institutes für Tschechoslowakische und Weltgeschichte der Tschechoslowakischen Akademie der Wissenschaften. Praha 1989.

SCHRAUT, Sylvia, *Kartierte Nationalgeschichte: Geschichtsatlanen im internationalen Vergleich 1860–1960.* Frankfurt; New York 2011.

SIMSON, Bernhard von, *Schubert, Friedrich Wilhelm*, in: *Allgemeine Deutsche Biographie*, Bd. 54. Leipzig 1908, s. 227–231.

SKELTON, Raleigh Ashlin, *Maps: A Historical Survey of Their Study and Collecting.* Chicago 1975².

SŁOŃ, Marek, *Historischer Atlas von Polen 1880–2020: Die Geschichte einer Idee*, in: Wolfgang Wüst – Christoph Gunkel (eds.), *Der Historische Atlas von Bayern als Rezipient und Ideengeber*, *Zeitschrift für bayerische Landesgeschichte* 83/2, 2020, s. 277–286.

Slovník osobností kulturního a společenského života Valašska. Valašské Meziříčí 2000.

SOMMER, Vítězslav, *Angažované dějepisectví. Stranická historiografie mezi stalinismem a reformním komunismem (1950–1970).* Praha 2011.

STÁTNÍK, Dalibor, *Boj o duši dítěte podle Ministerstva školství a národní osvěty*, in: M. Šustová (ed.), *Názorné vyučování a škola.* Praha 2013, s. 105–125.

SZADY, Bogumil, *Historical Cartography of Confessions and Religions in the Polish-Lithuanian Commonwealth: Between Historical Geography and Spatial History*, *Studia Geohistorica* 6, 2018, s. 136–148.

ŠEBEK, Jaroslav, *Promarněná šance na dialog. Mírový kongres v Praze v červnu 1983 splnil podle vedení KSČ svou úlohu vnést rozkol mezi západní státy*, *Paměť a dějiny: revue pro studium totalitních režimů* 15/4, 2021, s. 111–123.

ŠIŠMA, Pavel, *Učitelé na německé technice v Brně 1849–1945.* Práce z dějin techniky a přírodních věd, sv. 2. Praha 2004.

ŠMAJSTRLOVÁ, Dana, *Učebnice dějepisu a občanské nauky v období první republiky (1918–1938). Srovnání českého a německého školství.* Dizertační práce, Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra historie. Olomouc 2020.

ŠUBERT, František, *Kozák Martin*, in: *Malý Ottův slovník naučný dvoudílný: příruční kniha obecných vědomostí*, 1. díl, A–K, Vídeň 1905, s. 1212.

ŠUSTOVÁ, Magdalena (ed.), *Dějiny ve škole – škola v dějinách*, *Historia scholastica*, sv. 1. Praha 2010.

ŠUSTOVÁ, Magdalena (ed.), *Názorné vyučování a škola. Historický vývoj a současné trendy používání didaktických pomůcek.* Praha 2013.

ŠUSTOVÁ, Magdalena, *Stalo se v zemi české... Jak se vyučoval dějepis.* Praha 2009.

ŠVORC, Peter, *Zakletá zem: Podkarpatská Rus 1918–1946.* Praha 2007.

TAJTÁK, Ladislav, *K počiatkom slovenskej historickej geografie – vedecký prínos Františka Bokesa*, *Geographia Cassoviensis* 2/1, 2008, s. 181–183.

Tempsky Friedrich, in: Ottův slovník naučný. Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí, 25. díl, T–Tzschirner. Praha 1906, s. 211.

TIEFTRUNK, Karel, *Historie literatury české*. Praha 1885.

TUMPACH, Josef – PODLAHA, Antonín, *Bibliografie české katolické literatury náboženské od roku 1828 až do konce roku 1913*. Praha 1914.

Václav Merklas, in: Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí, 17. díl Median – Navarette. Praha 1901, s. 134.

Výběrová bibliografie historické geografie Čech za léta 1961–1970, HG 7, 1971, s. 64–70.

VYCHODILOVÁ, Jitka, *Osobnosti české kartografie II*. Diplomová práce, Katedra kartografie a fyzické geografie PřF UK v Praze. Praha 1991.

Wellner Max, in: Ottův slovník naučný. 27. díl, Vůz–Žyžkowski. Praha 1908, s. 183–184.

WITTBERGER, Jan, *Historické učebnice dějepisu ve fondu SPKK, 1778–1950*. Praha 1950.

WOLF, Armin, *100 Jahre Putzger – 100 Jahre Geschichtsbild in Deutschland (1877–1977)*, *Geschichte in Wissenschaft und Unterricht* 29, 1978, s. 702–718.

WOLF, Armin, *What can the history of historical atlases teach? Some lessons from a century of Putzger's 'Historischer Schul-Atlas'*, *Cartographica* 28/2, 1991, s. 21–37.

WOLF, Armin, *Das Bild der europäischen Geschichte in Geschichtsatlanten verschiedener Länder*, *Internationales Jahrbuch für Geschichts- und Geographieunterricht* 13, 1970/71, s. 64–101.

WOLF, Armin, *Zum Deutschland-Bild in Geschichtsatlanten des 19. Jahrhunderts*, in: Dagmar Unverhau (Hg.), *Geschichtsdeutung auf alten Karten. Archäologie und Geschichte; Wolfenbütteler Forschungen* 101. Wiesbaden 2003, s. 255–286.

WÜST, Wolfgang – GUNKEL, Christoph (eds.), *Der Historische Atlas von Bayern als Rezipient und Ideengeber*, *Zeitschrift für bayerische Landesgeschichte* 83/2, 2020.

ZENKL, František Dušan, *Spisovatelé kraje tábořského, 231. Macháček Jan*, in: *Tábor*, roč. 40/30, 29. července 1903, s. 6.

Seznam použitých elektronických zdrojů a online databází

Databáze historických atlasů od druhé poloviny 20. století, dostupné z: <http://maps.fsv.cvut.cz/atlas/> [cit. 17. června 2022]. Databáze vznikla v rámci projektu NAKI II Český historický atlas, na jejímž řešení se podílel Historický ústav AV ČR a Katedra geomatiky Fakulty stavební Českého vysokého učení technického.

EDNEY, Matthew, *Mapping as process* (blog), dostupný z: <https://www.mappingasprocess.net/> [cit. 17. června 2022].

EDNEY, Matthew, *Rehabilitating „Historical Map“*, in: blog *Mapping as process*, publikováno 13. srpna 2020, dostupné z: <https://www.mappingasprocess.net/blog/2020/8/13/rehabilitating-historical-map> [cit. 17. června 2022].

GOFFART, Walter A., „*When did Historical Atlases really originate?*“, Humanities Research Group 9, 2001. 7 s, dostupné z: <https://scholar.uwindsor.ca/cgi/viewcontent.cgi?filename=2&article=1008&context=hrg-working-papers&type=additional> [cit. 17. června 2022].

Historický ústav AV ČR – Katedra geomatiky FSv ČVUT, *Mapový portál Český historický atlas*, dostupné z: <https://cha.fsv.cvut.cz/> [cit. 17. června 2022].

KAMUSELLA, Tomasz, *Szkolne atlasy historyczne (I). Niewidzialne ideologie w edukacji*, in: Małopolski instytut kultury, *Autoportret*, publikováno 14. listopadu 2014, dostupné z: <https://autoportret.pl/artykuly/szkolne-atlasy-historyczne-niewidzialne-ideologie-w-edukacji/> [cit. 17. června 2022].

KAMUSELLA, Tomasz, *Szkolne atlasy historyczne (II). Niewidzialne ideologie w edukacji*, in: Małopolski instytut kultury, *Autoportret*, publikováno 14. listopadu 2014, dostupné z: <https://autoportret.pl/artykuly/szkolne-atlasy-historyczne-ii/> [cit. 17. června 2022].

MOČIČKOVÁ, Jitka *Elektronické historické atlasy*, in: Historický ústav AV ČR – Katedra geomatiky FSv ČVUT, *Mapový portál Český historický atlas*, dostupné z: <http://cha.fsv.cvut.cz/zahranatlasy.php> [cit. 17. června 2022].

Národní knihovna ČR, *Databáze Národních autorit NK ČR*, dostupné z: <https://aleph.nkp.cz/> [cit. 17. června 2022].

Paměť národa, *Koloman Gajan (1918–2011)*, dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/gajan-koloman-1918> [cit. 17. června 2022].

POTŮČKOVÁ, Markéta, *Staré mapy. TEMAP – eLearning. Modul 2.2. Katalogizace starých kartografických tisků a rukopisů dle RDA v MARC 21*, dostupné z: http://web.natur.cuni.cz/gis/temap/images/elearning/katalogizace_star_karto_tisky.pdf (3. snímek) [cit. 17. června 2022].

SEMOTANOVÁ, Eva – MOČIČKOVÁ, Jitka, *Historická kartografie*, in: Historický ústav AV ČR – Katedra geomatiky FSv ČVUT, *Mapový portál Český historický atlas*, dostupné z: <http://cha.fsv.cvut.cz/histkartografie.php#charakteristika> [cit. 17. června 2022].

SCHRAMM, Manuel, *The beginnings of historical consciousness. Historical atlases in the eighteenth century*, CES papers – open forum 21, 2014–2015, s. 1–50, dostupné z: <https://ces.fas.harvard.edu/publications/000369-the-beginnings-of-historical-consciousness-historical-atlases-in-the-eighteenth-century> [cit. 17. června 2022].

Stará mapa, in: Terminologická komise ČÚZK, *Terminologický slovník zeměměřičtví a katastru nemovitostí*, dostupný z: <http://www.slovníkcuzk.eu/termin.php?&tid=4858&l=stara-mapa> [cit. 17. června 2022].

Starý atlas, in: Terminologická komise ČÚZK, *Terminologický slovník zeměměřičtví a katastru nemovitostí*, dostupný z: <http://www.slovníkcuzk.eu/termin.php?&tid=6531&l=sary-atlas> [cit. 17. června 2022].

Ústav pro studium totalitních režimů, *Učebnice dějepisu – historický kontext*, dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/uvod/antologie-ideologickyh-textu/ucebnice-dejepisu/ucebnice-dejepisu-historicky-kontext/> [cit. 17. června 2022].

Ústav pro studium totalitních režimů, *Učebnice dějepisu ve službách ideologie*, dostupné z: <https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/ucebnice-dejepisu-ve-sluzbach-ideologie/> [cit. 17. června 2022].

Westfälische Wilhelms-Universität Münster, *Institut für vergleichende Städtegeschichte*, dostupné z: <https://www.uni-muenster.de/Staedtegeschichte/> [cit. 17. června 2022].

Akademická, pedagogická a publikační činnost (Jitka Močičková)

Akademická činnost

Historický ústav AV ČR, v.v.i. – od roku 2019, pozice doktorandka a kurátorka Mapové sbírky

Herzog-Ernst-Stipendium, Universität Erfurt, Forschungskolleg für transkulturelle Studien (Gotha, Německo) – zahraniční stáž (květen–červen 2022)

granty: 1) NAKI II *Český historický atlas* (2016–2020) – členka týmu; 2) Strategie AV 21, Paměť v digitálním věku, 2020, Digital Humanities – zpřístupňování, uchovávání a záchrana pramenů v digitálním věku, *Národnostní diverzita na mapách českých zemí – kartografický obraz a realita* (2020) – řešitelka projektu

účast na domácích i zahraničních konferencích (např. 29th International Conference on the History of Cartography, Bukurešť, červenec 2022)

Pedagogická činnost

Katedra archivnictví a pomocných věd historických, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy – předměty Historická geografie I, Vybrané problémy z historické geografie a kartografie – od roku 2017

Publikační činnost

Monografie:

- SEMOTANOVÁ, Eva – ZUDOVÁ-LEŠKOVÁ, Zlatica – MOČIČKOVÁ, Jitka – CAJTHAML, Jiří - SEEMANN, Pavel – BLÁHA, Jan D., *Český historický atlas: kapitoly z dějin 20. století*. Praha 2019.
- LAŠŤOVKA, Marek – MOČIČKOVÁ, Jitka, *Hergetův plán Prahy 1790/1791*. Praha 2021.

Studie:

- MOČIČKOVÁ, Jitka, *Dějepisné atlasy v Čechách, součást evropské atlasové kartografie 19. století*, Z dějin geodézie a kartografie 18, 2016, s. 45–60.
- MOČIČKOVÁ, Jitka, *Historický atlas revolučního hnutí: historickokartografické dílo jako nástroj politické propagandy v Československu 50. let 20. století*. Jitka Močičková, *Historická geografie* 42/2, 2016, s. 329–368.

- MOČIČKOVÁ Jitka – BLÁHA, J. D., *The research-analytic part of preparation of a cartographic work: a case study of an analysis of historical atlases as the basis for creating the Czech Historical Atlas*, *Acta Universitatis Carolinae-Geographica* 53/1, 2018, s. 58–69.
- HOLUBEC, Stanislav – MOČIČKOVÁ, Jitka, *Zobrazování česko-německé národnostní hranice na mapách v období cca 1820–1940*, *Historická geografie* 46/2, 2020, pp. 283–340.
- HOLUBEC, Stanislav – MOČIČKOVÁ, Jitka, *Magnify and unify ourselves, diminish and divide others. The language boundary in the discourse of Czech- and German-speaking cartographers between the 1810s and the 1940s*, *Imago Mundi* (přijato k publikování v červnu 2021).